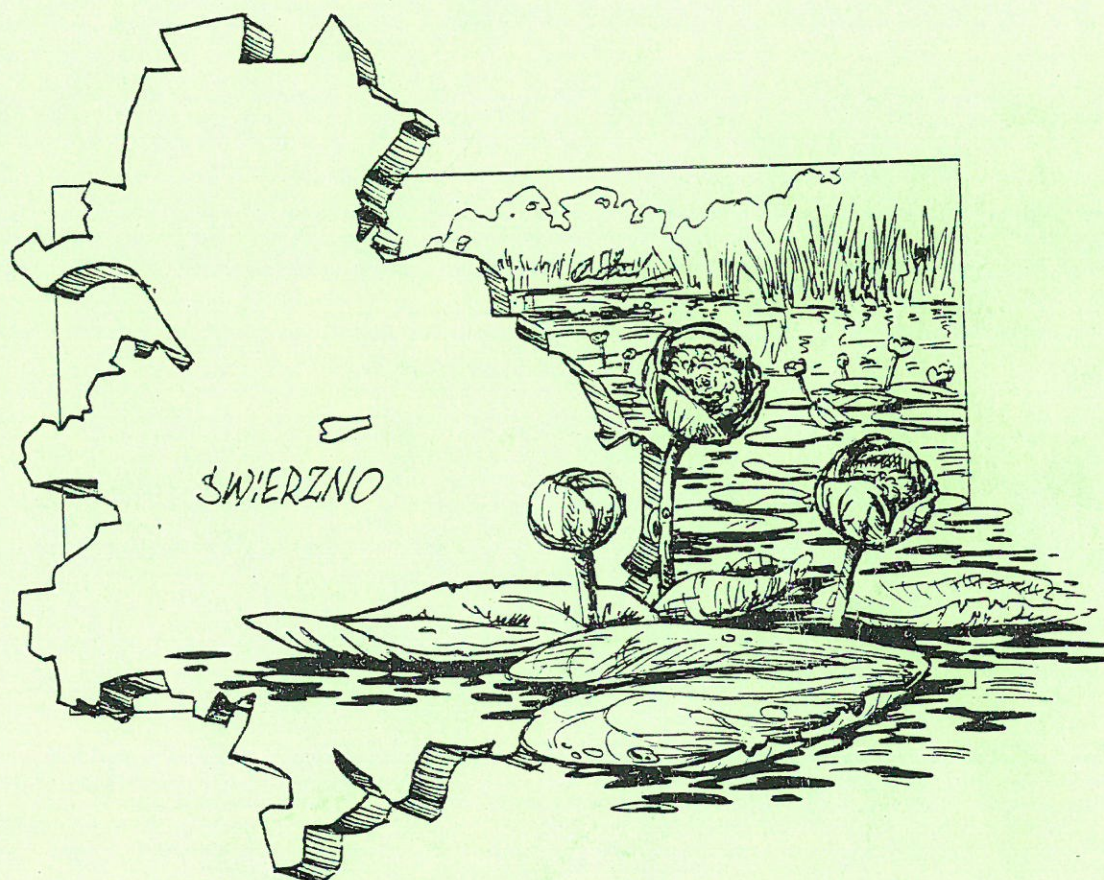

BIURO KONSERWACJI PRZYRODY w SZCZECINIE

WALORYZACJA PRZYRODNICZA GMINY

ŚWIERZNO

(OPERAT GENERALNY)

SZCZECIN 2001

BIURO KONSERWACJI PRZYRODY w SZCZECINIE

WALORYZACJA PRZYRODNICZA GMINY

ŚWIERZNO

(OPERAT GENERALNY)

SZCZECIN 2001

Autorami operatów szczegółowych są:

♦ **z zakresu flory i roślinności:**

Tadeusz Rygielski

Róża Kochanowska

wraz z zespołem

♦ **z zakresu fauny:**

Anna Lachowicz

wraz z zespołem

♦ **z zakresu przyrody nieożywionej:** Patrycja Tokarska

*Inwentaryzacja przyrodnicza gminy Świerzno
została przeprowadzona dzięki funduszom
Wojewody Zachodniopomorskiego,
Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w Szczecinie
oraz Gminy Świerzno*

Opracowanie operatu generalnego z wykorzystaniem posiadanych operatów szczegółowych wykonano w Biurze Konserwacji Przyrody w Szczecinie: Danuta Piątkowska, Paweł Wiraszka, Małgorzata Zimnicka-Pluskota.

Spis treści

WSTĘP.....	1
CEL, ZAKRES I METODA.....	2
I. CHARAKTERYSTYKA GMINY.....	5
1. Dane ogólne.....	5
2. Regionalizacja fizyczno – geograficzna, geobotaniczna i zoogeograficzna.....	6
3. Klimat.....	7
4. Gleby.....	8
5. Hydrologia.....	9
6. Geologia, geomorfologia i hydrogeologia.....	10
II. WALORYZACJA BOTANICZNA.....	13
1. Dotychczasowy stan wiedzy o szacie roślinnej gminy.....	13
2. Naturalna roślinność potencjalna.....	13
3. Szata roślinna gminy Świerżno.....	14
3.1. Zbiorowiska skrajnych siedlisk w tym o niskim poziomie organizacji.....	15
3.2. Naturalne i półnaturalne zbiorowiska teofitów.....	15
3.3. Nitrofilne zbiorowiska pól uprawnych, zrębów, terenów wydeptanych i ruderalnych	16
3.4. Zbiorowiska roślin wodnych, przeważnie zakorzenionych.....	16
3.5. Zbiorowiska szuwarów i słonych łąk.....	16
3.6. Naturalne i antropogeniczne trawiaste zbiorowiska łąk i muraw na podłożu mineralnym.....	17
3.7. Zbiorowiska torfowisk mszysto-turzycowych i mszaków.....	18
3.8. Zbiorowiska leśne i zaroślowe.....	18
4. Waloryzacja roślinności gminy Świerżno.....	21
5. Parki, zadrzewienia przydrożne i pomniki przyrody.....	21
5.1. Parki.....	21
5.2. Aleje, drzewa pomnikowe i inne cenne zadrzewienia.....	25
6. Inwentaryzacja flory gminy.....	26
6.1. Gatunki chronione i częściowo chronione.....	26
6.2. Rośliny rzadkie i zagrożone.....	29
6.3. Zasoby dziko rosnących roślin użytkowych i leczniczych oraz ocena ich zbioru .	31
7. Enklawy cennej roślinności na terenie gminy Świerżno.....	32
8. Ogólna charakterystyka zagrożeń dla szaty gminy Świerżno.....	34
9. Podsumowanie.....	35
III. WALORYZACJA FAUNISTYCZNA.....	37
1. Ogólna charakterystyka faunistyczna gminy.....	37
2. Wyniki inwentaryzacji wybranych grup fauny.....	39

2.1. Bezkręgowce.....	39
2.1.1. Strefy faunistyczne ważne dla bezkręgowców.....	42
2.2. Kręgowce.....	43
2.2.1. Ichtyofauna.....	43
2.2.2. Herpetofauna.....	46
2.2.3. Awifauna.....	52
2.2.4. Teriofauna.....	61
3. Waloryzacja fauny gminy Świerżno.....	66
3.1. Gatunki wymarłe, chronione, ginące i zagrożone wyginięciem.....	66
3.2. Strefy faunistyczne wyróżnione na terenie gminy Świerżno.....	67
3.3. Fauna gminy Świerżno na tle innych gmin.....	68
4. Zagrożenia dla fauny gminy Świerżno.....	69
4.1. Istniejące zagrożenia dla fauny gminy Świerżno.....	69
4.2. Ochrona fauny w gminie Świerżno.....	71
IV. PRZYRODA NIEOŻYWIONA I KRAJOBRAZ.....	74
1. Krajobraz gminy.....	74
1.1. Występujące formy przestrzenne.....	74
1.2. Obiekty przyrody nieożywionej.....	77
2. Obiekty kultury materialnej.....	77
3. Walory turystyczne.....	78
4. Elementy dysharmonijne i tereny zdegradowane.....	81
5. Waloryzacja krajobrazowa terenów gminy Świerżno.....	81
V. UWARUNKOWANIA OCHRONY PRZYRODY.....	83
1. Obiekty i obszary cenne przyrodniczo wraz z wytycznymi konserwatorskimi.....	83
1.1. Istniejące obszary i obiekty chronione.....	84
1.2. Projektowane obszary i obiekty chronione.....	84
1.3. Obszary i obiekty proponowane do ochrony.....	85
1.3.1. Obszar chronionego krajobrazu.....	85
1.3.2. Użytki ekologiczne.....	91
1.3.3. Pomniki przyrody.....	93
1.4. Inne cenne obszary i obiekty.....	95
2. Elementy Ekologicznej Sieci Obszarów Chronionych (ESOCh).....	96
2.1. Korytarze ekologiczne i obszary węzłowe.....	97
2.2. Bariery ekologiczne.....	98
3. Uwarunkowania wynikające z przepisów międzynarodowych.....	98
3.1. Międzynarodowe konwencje dotyczące ochrony zasobów przyrodniczych.....	100
3.2. Przyroda gminy na tle przepisów Unii Europejskiej.....	102
4. Wymagania wynikające ze strategii ochrony różnorodności biologicznej oraz kryteriów IUCN.....	102

5. Przyroda gminy w świetle prawa Rzeczypospolitej Polskiej.....	102
VI. WSKAZANIA DO STUDIUM UWARUNKOWAŃ PRZYRODNICZYCH I PLANU ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY Świerzno..	104
VII. PODSUMOWANIE.....	111

WSTĘP

Przedstawiamy opracowanie o stanie przyrody gminy Świerzno, jej zasobach i walorach. Przeprowadzona dzięki wspólnym działaniom Wojewody, Gminy oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie inwentaryzacja przyrodnicza dała zasób informacji, które pomogą przy podejmowaniu szeregu decyzji ważnych dla funkcjonowania gminy w zakresie zagadnień społecznych, ekonomicznych, kulturowych i gospodarczych, a także w skutecznej ochronie zasobów przyrodniczych.

Przyjęta przez Sejm RP uchwała w sprawie ekologicznej polityki państwa zakłada jako naczelną zasadę w planowaniu i realizacji działań gospodarczych uwzględnienie potrzeb zachowania w jak najlepszym stanie środowiska przyrodniczego, bez czego byt i kondycja człowieka byłyby zagrożone.

Zasadniczą trudnością przy realizacji zapisów ustaw: o zagospodarowaniu przestrzennym i ochronie przyrody jest fakt, iż w wielu wypadkach zasoby przyrodnicze gminy nie zostały poznane w stopniu wystarczającym. Istotnymi, mogą okazać się kolizje wynikające z braku wiedzy o miejscach bytowania rzadkich oraz ginących gatunków roślin i zwierząt, a zamierzeniami tak projektantów planów zagospodarowania przestrzennego, jak i władz oraz mieszkańców danej gminy, pragnących, często nieświadomie, dokonać zmiany przeznaczenia takiego terenu, zlokalizować na nim przedsięwzięcie gospodarcze, przeprowadzić drogę, gazociąg lub inny obiekt.

Niezwykle pilne staje się więc znalezienie metod umożliwiających rozwój gospodarczy przy pełnym poszanowaniu posiadanych walorów przyrody. Jednym ze sposobów rozwiązywania tych trudności jest szybkie i wszechstronne poznanie zasobów przyrodniczych gmin.

Powierzchnie zajmowane przez obszary podmokłe, lasy, wody - to najcenniejsze przyrodniczo miejsca, z ogromnym bogactwem występującej tu roślinności i różnorodnym światem zwierząt. Gmina Świerzno w całości reprezentuje wartości przyrodnicze i krajobrazowe wysokiej rangi, godne objęcia ochroną. Jest to ważki argument, który powinien skłonić władze gminy, a przede wszystkim jej

mieszkańców do szczególnej dbałości o zachowanie tych bezcennych i nieodnawialnych przecież zasobów.

Ochrona przyrody, to również powinność wynikająca z międzynarodowych zobowiązań Polski, która jest sygnatariuszem szeregu aktów prawnych dotyczących tych zagadnień. Dążenie Polski do wszechstronnego udziału w strukturach zjednoczonej Europy wymaga od naszego kraju respektowania istniejących tu przepisów w zakresie środowiska i przyrody.

Przedstawione opracowanie powinno skłonić planistów i władze gminy do świadomego spojrzenia na otaczającą przyrodę i przyjęcia takiego kierunku rozwoju, który umożliwi gospodarowanie przy minimalnym zagrożeniu dla środowiska naturalnego. Posiadane wartości przyrody w umiejętny sposób można i należy wykorzystać do promocji gminy jako miejsca cennego, pięknego i interesującego rozwijając aktywną działalność na polu turystyki.

CEL, ZAKRES I METODA

Celem niniejszego opracowania jest dostarczenie władzom gminy, wojewodzie i innym służbom syntetycznej informacji o walorach przyrodniczych gminy Świerzno. Wiedza ta pozwoli na świadome kształtowanie ładu przestrzennego gminy i uniknięcie potknięć planistycznych oraz konfliktów pomiędzy służbami ochrony przyrody, organizacjami ekologicznymi a planistami i lokalnym społeczeństwem reprezentowanym przez administrację samorządową.

Świadomość walorów przyrodniczych, jakimi dysponuje Gmina, jej osobliwości i wartość ma pomóc w sporządzeniu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz służyć w bieżącej pracy jako materiał wyjściowy przy podejmowaniu ważnych decyzji gospodarczych.

Opracowanie niniejsze zawiera szereg informacji otrzymanych w efekcie przeprowadzonej w latach 1999/2001 inwentaryzacji. Podstawą do jego wykonania były operaty szczegółowe sporządzone przez zespoły specjalistów. Zasady wykonania tych operatów określa - instrukcja zatwierdzona przez Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody w Szczecinie pt. „Założenia metodyczne inwentaryzacji przyrodniczej gmin”.

Prace objęły trzy płaszczyzny tematyczne;

- inwentaryzację flory i roślinności
- inwentaryzację fauny
- inwentaryzację przyrody nieożywionej

Wyniki inwentaryzacji szczegółowych przedstawiono w formie tekstowej i graficznej na mapach w

skali 1:10 000. Walory wykazane w tych opracowaniach zobrazowano na mapie w skali 1 : 25 000 dokonując jednocześnie syntezy całości.

W szczególności naniesiono miejsca występowania rzadkich i chronionych gatunków roślin i zwierząt. Zaznaczono również obszary ważne dla bytu różnych grup zwierząt i wartościowe fragmenty szaty roślinnej.

Wyloniono w ten sposób strefy florystyczne i faunistyczne zajmujące nieraz znaczne obszary i komunikujące się między sobą tzw. korytarzami ekologicznymi. Powstała w efekcie mapa wartości przyrodniczych wiążąca zasadnicze grupy zagadnień.

W oparciu o opisy zawarte w operatach szczegółowych, konsultacje z ich wykonawcami oraz z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody, wyznaczono obiekty powierzchniowe i punktowe o szczególnych walorach proponując dla nich kwalifikację ochronną dopuszczoną w Ustawie z 16 października 1991 r, o ochronie przyrody, tzn.: parki krajobrazowe (PK), rezerваты (R), użytki ekologiczne (UE), obszary chronionego krajobrazu (OCHK), zespoły przyrodniczo-krajobrazowe (ZPK), pomniki przyrody (PP), stanowiska dokumentacyjne (SD).

Wskazano miejsca, gdzie znajdują się pojedyncze obiekty już objęte ochroną, tj. stanowiska zwierząt, drzewa pomnikowe, parki i głązy oraz obiekty zaproponowane do ochrony, które przedstawiają dużą wartość przyrodniczą.

Zawartość mapy „Waloryzacja przyrodnicza” w syntetyczny sposób przedstawia legenda zamieszczona na planszy (ANEKS pkt 5).

Wszystkie kategorie powierzchniowych obiektów chronionych podzielono na:

- **istniejące**, tj. te, dla których istnieją formalne akty prawne powołujące je,
- **projektowane**, tj. te, dla których istnieje złożony formalnie projekt,
- **proponowane**, tj. te, które proponujemy w niniejszym opracowaniu.

Jako osobną część opracowania zamieszczono wykazy:

1. Listę gatunków flory z terenu gminy
2. Listę gatunków fauny z terenu gminy

Wykaz skrótów zastosowanych w tekście:

PK - park krajobrazowy

R - rezerwat

UE - użytek ekologiczny

OCHK - obszar chronionego krajobrazu

ZPK - zespół przyrodniczo-krajobrazowy

SD - stanowisko dokumentacyjne

PP - pomnik przyrody

OC - obszar cenny

ESOCh - Ekologiczna Sieć Obszarów Chronionych

A1, B6 itp. - określenia lokalizacji na mapie „Waloryzacja przyrodnicza” zawarte w tabelach.

Ilekoć w opracowaniu wspomina się Ustawę o ochronie przyrody, to mówi się o Ustawie z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 114 poz. 492).

Dla proponowanych obiektów chronionych przedstawiono wskazania konserwatorskie mające nadać kierunek zagospodarowania tych miejsc lub wskazać istniejące zagrożenia.

Podstawowe wskazania ochronne zawierają akty prawne dotyczące ochrony przyrody (ustawy i rozporządzenia, ANEKS. pkt 3), które są wystarczającym zabezpieczeniem zachowania wartości przyrodniczych, pod warunkiem oczywiście pełnego poszanowania ustaleń wspomnianych aktów. Szczegółowe wytyczne będące pewnym uzupełnieniem, bądź wyjaśnieniem istniejących przepisów, podano w miarę potrzeby przy opisach konkretnych obiektów.

W opracowaniu wykorzystano informacje zawarte w operatach szczegółowych, w zasobach Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody i w zasobach własnych Biura.

Projekt całości został uzgodniony z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody.

UWAGA! Dla potrzeb studium nie jest konieczne uszczegółowienie informacji przyrodniczych o prezentowanych obiektach, stąd też pewne skróty i uproszczenia, np. w wykazach gatunków roślin i zwierząt przy poszczególnych obiektach nie stosuje się w zasadzie nazewnictwa łacińskiego. W razie konieczności uzyskania bardziej precyzyjnych informacji należy zgłosić się do Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody posiadającego pełną dokumentację inwentaryzacyjną.

Cytowana w opracowaniu literatura dotyczy spisów piśmiennictwa zamieszczonych w poszczególnych operatach szczegółowych. Na końcach rozdziałów podano jedynie pozycje nie ujęte w tych spisach.

I. CHARAKTERYSTYKA GMINY

1. Dane ogólne

Gmina Świerzno położona jest w północnej części województwa zachodniopomorskiego, zaledwie 14 km od Morza Bałtyckiego, zajmując niewielką powierzchnię 140,2 km² (średnia wielkość gminy w dawnym województwie szczecińskim wynosi 210,4 km²). Obszar gminy zamyka się w granicach 53'54 - 54'03 szerokości geograficznej oraz 14'52 - 15'06 długości geograficznej.

Gmina Świerzno graniczy z 5 gminami:

- od północy: Dziwnów i Rewal
- od wschodu: Gryfice i Karnice
- od południa: Golczewo
- od zachodu: Kamień Pomorski

Siedzibą władz gminy jest miejscowość Świerzno, położona w centralnej części gminy.

Ludność gminy wynosi obecnie 4 382 osoby (w tym kobiety - 2 123), co daje gęstość zaludnienia 31,2 osoby / km².

Na terenach gminy położonych jest 28 miejscowości w 9 sołectwach.

Struktura użytkowania gruntów przedstawia się następująco:

Ogółem	14 020 ha	
użytki rolne	8 519 ha	60,8%
w tym		
grunty orne	5 065 ha	
użytki zielone	3 511 ha	
lasy i zadrzewienia	4 170 ha	29,7%
nieużytki	1 070 ha	7,6%
inne	210 ha	1,9%

Na jej obszarze brak jest jakiegokolwiek znaczącego zakładu przemysłowego. Niewątpliwie w porównaniu do gmin ją otaczających sprawia wrażenie gminy spokojnej, a nawet leżącej na tzw. ubożcu. Pod względem liczby podmiotów gospodarczych gmina ta zaliczana jest w województwie zachodniopomorskim do gmin ubogich. Również dochody własnego budżetu gminy na 1 mieszkańca

są jedne z najmniejszych (1009,37 w roku 1998 US Szczecin). Natomiast pod względem bezrobocia jest jedną z gmin o najwyższym wskaźniku, który według danych Urzędu Statystycznego z roku 1998 wynosił 21,9 %.

Komunikacja na terenie gminy to drogi kołowe o statusie dróg krajowych i wojewódzkich i utwardzonej nawierzchni bitumicznej (w nie najlepszym stanie) o długości 76 km. Należą do nich odcinki:

- Trzebiatów - Świerzno - Kamień Pomorski
- Kamień Pomorski - Świerzno - Gryfice
- Świerzno - Stuchowo - Golczewo

Drogi pozostałe to 54 km dróg gminnych, w tym 30 km o nawierzchni utwardzonej - należą do gruntowych o średnio dobrej przejeźdźności.

2. Regionalizacja fizyczno-geograficzna, geobotaniczna i zoogeograficzna

a) regionalizacja fizyczno-geograficzna

Zgodnie z podziałem fizyczno geograficznym Polski [Kondracki 2000] położenie gminy Świerzno przedstawia się następująco:

- prowincja - **Niż Środkowoeuropejski**
- podprowincja - **Pobrzeże Południowobałtyckie**
- makroregion - **Pobrzeże Szczecińskie**
- mezoregion - **Wybrzeże Trzebiatowskie**
- mezoregion - **Równina Gryficka**

b) regionalizacja geobotaniczna

Według regionalizacji geobotanicznej [Szafer 1972] gmina Świerzno znajduje się w następujących jednostkach:

- państwo - **Holarktyka**
- obszar - **Euro-Syberyjski**
- prowincja - **Niżowo-Wyżynna Środkowoeuropejska**
- dział - **Bałtycki**
- poddział - **Pas Równin Przymorskich i Wysoczyzn Pomorskich**
- kraina - **Pobrzeże Bałtyckie**

Wg regionalizacji fitogeograficznej [Prawdziec 1961] rejon gminy Świerzno leży w obrębie **Działu**

Bałtyckiego, krainie geobotanicznej Pobrzeże Bałtyckie. Od północy granicę tej krainy wyznacza południowa granica występowania **woskownicy europejskiej**. Natomiast południową granicę tego obszaru wyznacza zasięg masowego występowania **buka**.

c) regionalizacja zoogeograficzna

Według regionalizacji zoogeograficznej Kondrackiego [1988] gmina Świerzno należy do:

państwa: **Holarktyka**

podpaństwa: **Palearktyka**

- prowincji - **Europejsko – Zachodniosyberyjskiej Palearktyki**
- krainy - **Południowobałtyckiej**
- dzielnic - **Bałtyckiej**.

Natomiast wg Kostrowickiego [1991] do:

- państwa – **Holarktyka**
- podpaństwa – **Palearktyka**
- krainy – **Eurosyberyjskiej**
- prowincji – **Nemoralnej**
- obszaru – **Europejskiego**
- regionu – **Środkowoeuropejskiego**
- podregionu – **Środkowego**
- okręgu - **Centralnego**

✓ 3. Klimat

Klimat na terenie gminy przypomina klimat nadmorski, złagodzony buforowym działaniem kompleksów leśnych oraz odległego o 10 km na zachód Zalewu Kamieńskiego. Według klasyfikacji klimatycznej E. Romera obszar gminy należy do strefy klimatu bałtyckiego, według R. Gumińskiego mieści się w granicach dzielnicy klimatycznej szczecińskiej, a według Cz. Koźmińskiego w obrębie drugiej krainy klimatycznej pobraża dziwnowsko-kołobrzeskiego. Kraina ta obejmuje kilkunastokilometrowy pas pobraża Bałtyku, od Międzyzdrojów i Wolina, aż po wschodnią granicę dawnego województwa szczecińskiego. W krainie tej zaznacza się najsilniej wpływ morski: wilgotnością powietrza, długością zim, amplitudą temperatur. W oparciu o dane ze stacji meteorologicznej w Kamieniu Pomorskim wynika, iż średnia roczna temperatur wynosi $8,3^{\circ}\text{C}$. Najcieplejszym miesiącem jest sierpień, a najchłodniejszym styczeń. Bezwzględne maksimum miesięczne tempera-

tury wynosi od 32,1 do 33,1⁰C, a minimum od -18,6 do -19,20⁰C. Równie istotnym jak stosunki termiczne elementem klimatu są opady atmosferyczne. Roczna suma opadów w tym rejonie jest wyższa niż dla miejscowości położonych na Wybrzeżu i wynosi średnio dla roku 603 mm (w Świnoujściu 571 mm). W chłodnej porze roku część opadów spada w postaci śniegu, ze względu jednak na łagodne zimy trwałość pokrywy śnieżnej jest w rejonie Świerzna niewielka, a czas jej zalegania należy do najkrótszych w Polsce. Średnie roczne zachmurzenie Świerzna wynosi 7,2 w skali dziesięciostopniowej pokrycia nieba i jest nieco większe niż położonego w Zatoce Pomorskiej Świnoujścia. Analiza dziesięcioletnich obserwacji anemometrycznych prowadzonych na posterunku meteorologicznym w Kamieniu Pomorskim wskazuje, że najczęściej występuje wiatr z kierunku płd.-zach. i płn.-zach. Udział ilościowy wiatru z poszczególnych kierunków zmienia się w znacznym stopniu w różnych porach roku. W okresie jesienno-zimowym zaznacza się przewaga wiatru od lądu z płd. zachodu, płd. wschodu i południa, co oznacza mniejszy udział wiatru od morza. Wiosną natomiast i latem przeważa wiatr z płn. zachodu i płn. wschodu, przyczyniając się do wyraźniejszych wpływów bliskiego Bałtyku. Świerzno w porównaniu z miejscowościami położonymi nad samym morzem charakteryzuje się stosunkowo dużą zaciśnością. W oparciu o analizę komponentów środowiska przyrodniczego, stosując metodę Kluge-Paszyńskiego, wynika, że na terenie Świerzna występuje jeden typ topoklimatyczny form płaskich i fragmentarycznie terenów zielonych. Topoklimat form płaskich charakteryzuje się niewielką możliwością występowania w czasie pogodnych nocy przyziemnych inwersji temperatury (przymrozki, częste mgły), znacznymi możliwościami turbulentnej wymiany ciepła oraz wysokim wskaźnikiem dopływu całkowitego promieniowania słonecznego. Generalnie rzecz ujmując, Świerzno posiada korzystne warunki topoklimatyczne, które wyrażają się w bardziej wyrównanych niż na sąsiednich obszarach amplitudach temperatur rocznych i dobowych, dobrym nasłonecznieniu i przewietrzaniu oraz stosunkowo niskiej wilgotności powietrza.

4. Gleby

Na terenie gminy Świerzno występują gleby orne zróżnicowane pod względem glebowym – tzw. mozaika gleb. Najwięcej jest gleb brunatnych, wylugowanych (wschodnia i południowa część gminy), powstałe z glin, ilów, osadów pyłowych. W obrębie dolin występują gleby murszaste, powstałe z piasków murszastych. Ponadto występują gleby pseudobelice i czarne ziemie.

Grunty orne pozostają więc zróżnicowane pod względem przydatności rolniczej.

Gleby żytne słabe stanowią największy % - 32, dalej – gleby żytne słabe oraz żytne bardzo dobre. Wytworzone są z piasków gliniastych mocnych zalegających na glinie lekkiej z 30 cm poziomem

orno - próchnicznym. Są to gleby lekkie w uprawie.

Kompleks pszenno obejmuje tereny korzystnie rolniczo ukształtowane i charakteryzuje się lekkością w uprawie.

Gleby orne słabe to gleby pszenne wadliwe i żytnie słabe V klasy bonitacyjnej VI żytniego kompleksu słabego oraz IX zbożowo-pastewnego słabego kompleksu (większość gleb ornych słabych). Należą do gleb brunatnych wylugowanych, wytworzonych z piasków słabogliniastych, okresowo lub stale zbyt suchych - w okresach suchych oraz zbyt wilgotne w okresach wilgotnych. Gleby kompleksu IX są murszowo-mineralne, powstałe z piasku słabogliniastego, na piasku luźnym. Ponadto w gminie występują obszary gleb rolniczo nieprzydatnych, planowane pod zalesienie oraz gleby torfowe, organogeniczne w dolinach Wołczy i Stuchowskiej Strugi.

Stanowią użytki rolne, jako pastwiska i łąki, okresowo podmokłe.

5. Hydrologia

Według podziału hydrograficznego Polski obszar gminy Świerżno położony jest w prawostronnej zlewni rzeki Dziwny (nr zlewni 302), której zlewnią cząstkową na terenie opracowania jest rzeka Stuchowska Struga (nr zlewni cząstkowej 4d 2b).

Stuchowska Struga to prawobrzeżny dopływ Wołczy, zwanej na dalszym odcinku Świńcem. Wzdłuż biegu rzeki występują tereny podmokłe, częściowo zmeliorowane. Teren zlewni jest słabo zalesiony. Zwarte kompleksy leśne otaczają jedynie okolice Rzęsin i Stuchowa.

Całkowita długość Stuchowskiej Strugi wynosi 31,8 km; powierzchnia zlewni - 148,6 km². Zlewnię rzeki zamknięto powyżej ujścia do Świńca ze względu na zawiłą sieć rzeczną. Jednakże większych dopływów Stuchowska Struga nie posiada.

Po większych opadach występują okresowo ciekły w rowach. Spływ wód odbywa się zgodnie z kierunkiem nachylenia powierzchni terenu.

W rejonie samego Świerżna nie występują podmokłości lokalne - jedynie na terenie zespołu parkowego w południowo - zachodniej części miejscowości występują niewielkie nieużytki bagienne.

Najbardziej podmokłe tereny, bagienne rozciągają się na północy obszaru gminy: od Gostynia do pasma lasów nadmorskich oraz w rejonie Redlin.

Na tym terenie znajdują się 4 niewielkie zagłębienia bezodpływowe po martwym lodzie - oczka polodowcowe, pełniące obecnie funkcję zbiorników p / poż.

Zlewnia rzeki jest słabo uprzemysłowiona.

Jeziora na terenie gminy Świerżno są nieliczne, o małej powierzchni i niezagospodarowane. Żaden z przewodników po okolicach Świerżna nie wymienia tutejszych jezior - pozostają one użytkowane

jedynie przez miejscowych. Największe z nich, zwane Jeziorem Jatkovskim znajduje się na zachód od Jatek, w niewielkiej odległości od drogi Kamień Pomorski - Świerzno.

6. Geologia, geomorfologia i hydrogeologia

a) geologia

W budowie geologicznej terenu gminy Świerzno wyróżnia się występujący na powierzchni miąższny pokład gliny morenowej, podścielony piaskami wodno-lodowcowymi. Podłoże stanowią czwartorzędowe skały jury.

Miejscowość Świerzno oraz jej rejon położona jest w obrębie wału pomorskiego na zachodnim skłonie antykliny Gryfic. W podłożu osadów czwartorzędowych występują piaskowce oraz piaski z wkładkami iłowców, węgla brunatnych i syderytów jury środkowej.

Podłoże mezozoiczne zalega bardzo płytko na wysokości: 15 - 30m n.p.m. - tworzy wyrównaną powierzchnię opadającą łagodnie ku północnemu - wschodowi.

Profil osadów czwartorzędowych jest silnie zredukowany. Ich miąższość mieści się w granicy 30m i pozostaje zróżnicowana na dwa poziomy glin zlodowacenia środkowopolskiego (poziom Odry i Warty), rozdzielone cienką warstwą piaszczysto-żwirowych osadów wodnolodowcowych.

0. poziom glin zwałowych zlodowacenia bałtyckiego o miąższości do 10m. z pokrywą piasków wodnolodowcowych i lodowcowych.

Piaski lodowcowe (zwałowe) zawierające domieszki żwiru są płytko podścielone gliną zwałową i tworzą tzw. grunty spoiste, charakteryzujące się znaczną wilgotnością (aż do zawodnionych) z wyraźnymi objawami wód zawieszonych. Wody te powodują uplastycznienie konsystencji piasków oraz niżej zalegających glin.

Do glin zwałowych (lodowcowych), występujących na tym terenie należą: gliny piaszczyste z wkładkami piasków i otoczkami. Stanowią grunty nośne o konsystencji od twardoplastycznej do półzwałowej. Zwierciadło wód gruntowych na głębokości posadowienia (do 2m p.p.t.) zalega w obrębie obniżen wytopiskowych, wypełnionych gruntami organicznymi oraz w pasach obniżen terenowych.

Odpływ wód gruntowych odbywa się zasadniczo w kierunku obniżen terenowych. Ponadto w strefach występowania zaglinionych piasków lodowcowych występują okresowe wody zawieszone - ich intensywność zależy od stanów atmosferycznych. W strefach lokalnych obniżen na powierzchni moreny dennej zbudowanej z trudno przepuszczalnych glin następuje okresowe gromadzenie się wód opadowych. Stąd obszary bagienne i podmokłe okresowo, zajmujące tak znaczne tereny w obrębie gminy.

1. w obrębie bezodpływowych obniżen powytopiskowych występują zaglinione piaski humusowe (czyli zailone: grunty luźne, zawodnione, osiągaące miąższość do 1,3m) oraz torfy i namuły torfiasto - gliniaste.

Wody gruntowe zalegają na głębokości poniżej 1,0m. Podścielają je gliny lodowcowe.

Piaski wodnolodowcowe budują pokrywy na glinach zwałowych, osiągaąc miąższość 3 - 5m.

Podścielają je gliny lodowcowe bądź piaski gliniaste. Do grupy tej należą w większości: piaski drobne, średnio - zagęszczone i wilgotne do zawodnionych. Lustro wód gruntowych układa się przeciętnie na głębokości 1,3 - 3,0 m p.p.t. w zależności od lokalizacji stropu grunów spoistych.

Torfy i namuły gliniaste stanowią grunty organiczne o niewielkiej miąższości od 0,8 do 1,4m o konsystencji od miętko - plastycznej do półpłynnej. Są silnie zawodnione - zwierciadło wód gruntowych znajduje się na poziomie 0,7 - 1,0m p.p.t. Pod nimi znajdują się piaski humusowe bądź glina zwałowa.

Na podłożu glin morenowych rozwinęły się stosunkowo dobre gleby (szczególnie w rejonie samego Świerzna) wyższych klas bonitacyjnych: IIIa, IIIb, IVa; użytkowane rolniczo.

Zasoby surowców naturalnych występujące na terenie gminy pozostają jedynie częściowo udokumentowane. Należą do nich: piaski, pospółki (o niewielkim znaczeniu) i żwiry oraz pokłady torfów, powstałe w wyniku zarastania obszarów bagiennych.

Złoża surowców naturalnych na terenie gminy nie posiadają dużych wartości. Mimo to podlegały eksploatacji. Legalnie i „dziko” wydobywano piaski oraz żwiry. Torfy natomiast nie podlegały i nie podlegają wydobywaniu, choć w najbliższym sąsiedztwie gminy Świerzno (Grądy) czynnie wykorzystywane są te właśnie surowce naturalne.

Stosunkowo niedawno stwierdzono obecność innych surowców naturalnych, z którymi w gminie łączy się obecnie spore nadzieje. Są to akumulacje gazu ziemnego i ropy naftowej w utworach dolomitu głównego. Według badań struktura zasobna w surowce znajduje się w strefie przykrawędzowej bariery oolitowej platformy węglanowej dolomitu głównego, graniczącej z obszarem dobrych dla węglowodorów skał macierzystych. Potwierdzenie stanowią wyniki odwiertów wcześniejszych: Świerzno 2 i Świerzno 9.

Zasoby przewidywane w badanej obecnie strukturze Kaleń szacowane są na około 630 tys. ton ropy naftowej z dolomitu głównego oraz 370 mln m³ gazu ziemnego. Złoża gazu ziemnego Wrzosowo (poza obszarem gminy) odkryto również 11,5 km na zachód w podpermskim podłożu struktury osadów czerwonego piaskowca.

b) geomorfologia

Pod względem rzeźby powierzchni gmina Świerzno jest mało urozmaicona. Tereny ukształtowało wycofywanie się lądolodu stadiału pomorskiego ostatniego zlodowacenia bałtyckiego, przemodelowane w okresie holocenu. Teren jest stosunkowo równinny, płasko urzeźbiony z zaznaczonymi niewielkimi połączonymi wyniesieniami, sięgającymi 2-3m. ponad powierzchnię równiny oraz obniżeniami o niewielkich głębokościach.

W obrębie Starzy, Sulikowa i Kalenia występują fragmenty terenów o rzeźbie falistej i łagodnie nachylonych stokach.

Najniżej położony obszar znajduje się w zachodnim obrębie Sulikowa i ma wysokość 0,8 m n.p.m.. Najwyższe wzniesienie terenu znajduje się w południowo – wschodniej części obrębu Starzy i wynosi 45,1 m n.p.m..

Urozmaicenie dość monotonnej rzeźby terenu stanowią enklawy leśne, nieregularnie porastające teren omawianej gminy.

W rejonie Gostynia, Gostynia i Sulikowa na skutek transgresyjnej działalności morza powstały tereny bagienne. Są to obszary wykształcenia torfowisk niskich.

Równina Gryficka to pod względem geomorfologicznym - wysoczyzna moreny dennej, wyniesiona od 20m n.p.m. na północy do 50m n.p.m. na wschodzie i południu. Wzrost wysokości odbywa się za pomocą poziomów terasowych, odzwierciedlających fazy recesji lądolodu z tzw. lobu Odry. Podłoże tworzą piaski gliniaste oraz gliny zwałowe, określane mianem moreny ablacyjnej.

c) hydrogeologia

Okolice Świerzna należą do strefy, gdzie czwartorzędowy poziom wodonośny jest słabo wykształcony lub w zaniku. W Świerznie wykonanych jest 5 studni głębinowych, z których eksploatowane są zaledwie 2 studnie ujęcia wiejskiego (dodatkowo dawny PGR i szkoła).

Warstwę wodonośną użytkową stanowią piaski i piaskowce bajosu (jura środkowa) oraz lokalnie kontaktujące się z nią piaski i żwiry wodnolodowcowe plejstocenu.

Poziom użytkowy zalega na głębokości 25 - 30m p.p.t. i pozostaje izolowany od powierzchni miększą serią gliniastą. Brak danych opisujących miąższość poziomu jurajskiego (od 50 - 120m.), natomiast poziom czwartorzędowy ograniczony jest do niewielkich powierzchni, osiągając miąższość 3 - 5m. Na tym poziomie, zasilanym przez dopływy boczne i wody wgłębne osadów jury, bazują ujęcia wody w samym Świerznie. Woda ta jest twarda, o dużej zawartości jonu żelaza (Fe^{+3}). Ponadto wzdłuż strefy dyslokacyjnej Trzebieszewa-Koplika istnieje niebezpieczeństwo podciągnięcia wód słonych z podłoża przy prowadzeniu intensywnej eksploatacji studni.

II WALORYZACJA BOTANICZNA

Celem waloryzacji botanicznej było rozpoznanie aktualnego stanu szaty roślinnej w gminie w różnych ekosystemach i fizjocenozach oraz wyszukanie cennych fragmentów przyrody, które nie mogą być narażone na zniszczenie w wyniku działań gospodarczych i innych. Badaniami terenowymi objęto cały obszar gminy.

W opracowaniu szaty roślinnej główną uwagę skierowano na fitocenozy w ekosystemach charakterystycznych dla tego obszaru oraz na rejestrowanie gatunków roślin cennych, rzadkich bądź zagrożonych wyginięciem.

1. Dotychczasowy stan wiedzy o szacie roślinnej gminy

Analiza materiałów źródłowych pozwala na stwierdzenie, że gmina Świerzno nie była wcześniej przedmiotem kompleksowej analizy szaty roślinnej lub też prowadzone na jej obszarze eksploatacji nie przyniosły żadnych interesujących wyników. Świadczy o tym brak danych o tej gminie w przedwojennych publikacjach Müllera (1911), gdzie nie znaleziono informacji o florze okolic Świerzna.

Po 1945 ukazało się kilka publikacji i specjalistycznych opracowań dotyczących m. in. obszaru gminy Świerzno. Są nimi prace Kownasa i Sienickiej (1963), którzy opisali część parków wiejskich zlokalizowanych w tej gminie. Pewne fragmentaryczne dane znajdują się w publikacjach i opracowaniach Jasnowskiego (1963, 1971), Kochanowskiej i Rygielskiego (1994) oraz w Czerwonej księdze roślin Pomorza Szczecińskiego pod redakcją Jasnowskiej (1996), a także w Programie Ochrony Przyrody Nadleśnictwa Gryfice (BULiGL 2000).

Jednakże w konkluzji omówionego powyżej punktu należy stwierdzić, że dotychczasowe poznanie zasobów szaty roślinnej tej gminy, tj. roślinności i flory jest bardzo fragmentaryczne.

Pewne bardzo lakoniczne dane o szacie roślinnej tej gminy znajdują się w m. in. w planie zagospodarowania przestrzennego gminy Świerzno (BSiPRPW 1989, TUP 1990, 1991), raportach WIOŚ (1994, 1995, 1997, 1999), wydawnictwach Urzędu Statystycznego w Szczecinie (1996, 1998, 2000).

2. Naturalna roślinność potencjalna

Wg mapy omawiającej potencjalną roślinność naturalną Polski (Matuszkiewicz et al 1995) w północnej części gminy na obszarze pradoliny pomorskiej, na glebach torfowych, występują siedliska

olsu środkowoeuropejskiego (*Carici elongatae* - *Alnetum s.l*) oraz niżowych łągów olszowych i je-
sionowo – olszowych okresowo lekko zabagnionych (*Stellario* – *Alnetum*). Natomiast obszar wyso-
czyzny jest potencjalnym siedliskiem żyznej buczyny niżowej (*Melico* – *Fagetum*), subatlantyckie-
go acidofilnego lasu bukowo – dębowego typu pomorskiego (*Fago* – *Quercetum petraceae*) oraz
subatlantyckiej wilgotnej dąbrowy (*Betulo* – *Quercetum roboris*). Stanowią one w gminie najwięk-
szą powierzchnię potencjalnej roślinności.

Natomiast na obszarze tej gminy, w przeciwieństwie do gmin sąsiadujących nie występują poten-
cjalne siedliska roślinności halofilnej oraz siedliska kontynentalnego boru bagiennego. Natomiast w
bardzo ograniczonym zakresie występują w dolinie Wołczy siedliska kontynentalnego boru miesza-
nego i siedliska grądowe.

3. Szata roślinna gminy Świerżno

Szatę roślinną obszaru stanowi **flora**, czyli gatunki roślin występujące w gminie, oraz **ro-
ślinność**, czyli zbiorowiska roślinne związane z określonymi biotopami o charakterystycznej kombi-
nacji czynników ekologicznych odzwierciedlonych w zestawieniu gatunków budujących fitocenozę.

Zbiorowiska o charakterystycznym składzie gatunkowym uzyskują kategorię zespołów ro-
ślinnych. W układzie syntaksonomicznym łączy się je w wyższe jednostki, którymi są w kolejności
od niższych rangą do coraz wyższych: związek zespołów, rząd zespołów, klasa zespołów.

Szatę roślinną przedstawiono na tle charakterystyki geobotanicznej i geomorfologicznej ob-
szaru objętego granicami gminy. Powiązanie szaty z geomorfologią obszaru jest współzależne, po-
nieważ walory przyrodnicze świata roślin są odzwierciedleniem różnych elementów środowiska.

W opracowaniu szaty roślinnej główną uwagę skierowano na fitocenozy w ekosystemach
charakterystycznych dla tego obszaru, a także na rejestrowanie gatunków roślin chronionych, rzad-
kich lub zagrożonych wyginięciem.

Badaniami objęto przede wszystkim następujące kategorie ekosystemów:

- doliny rzeczne stanowiące charakterystyczny element krajobrazu gminy,
 - jeziora i oczka wodne,
 - różnorodne ekosystemy torfowiskowe i bagienne,
 - zarośla przydrożne i śródpolne – czyżnie,
 - zadrzewienia naturalne i lasy gospodarcze,
 - parki wiejskie, aleje i szpalery przydrożne, pomniki przyrody ożywionej,
- inne ekosystemy naturalne, a także powstałe w wyniku działalności gospodarczej człowieka.

Analiza potencjalnej roślinności gminy Świerżno pozwala na ocenę, że roślinność rzeczywista na

większości obszarów nie jest zgodna z roślinnością potencjalną.

Charakterystyka roślinności rzeczywistej gminy Świerzno została dokonana w oparciu o grupy roślinności występujące w różnych ekosystemach, takich jak: wodne, wodno - błotne, łąkowe, torfowiskowe, leśne w układzie syntaksonomicznym wg Matuszkiewicza (1984). Przegląd wybranych zbiorowisk zawarto poniżej:

3.1. Zbiorowiska skrajnych siedlisk, w tym o niskim poziomie organizacji

Do nich należy zaliczyć zespół *Lemno-Spirodeletum polyrhizae* - rzęs i spirodeli przynależnych do: klasy - *Lemnetea*, rzędu - *Lemnetalia* i związku - *Lemnion minoris*.

Zbiorowiska rzęs są pospolite w całej Polsce. W gminie Świerzno stwierdzono najczęściej spotykany w całej Polsce, zespół *Lemno-Spirodeletum polyrhizae* z rzęsą drobną *Lemna minor* oraz rzęsą trójrowkową *Lemna trisula* i spirodelą wielokorzeniową *Spirodela polyrhiza*, tworzące na powierzchni wód swoisty „zielony kozuch”. Zarejestrowano je na powierzchni kilkunastu zbiorników wód stojących zarówno śródpolnych, tj. koło PGR Starza i wokół Stuchowa, na Łabędzim Bagnie, w parku w Margowie i Sulikowie (części A i B) w Rybicach przy nieistniejącej fermie, koło Trzebiszewa jak i na śródleśnych np. na jez. Jatkowskim, w oddz. 661, 707, 715 - 717. Duże połacie tego zbiorowiska stwierdzono w kanałach śródłukowych w rejonie Jatek, Mokradeł i Sulikowa oraz Rybic i Gostynia na obszarze pradoliny pomorskiej w dolinie Łądkowskiego Kanału, a także w zakolach z bardzo wolno płynącą wodą w dolinie Niemicy, Wołczy i Stuchowskiej Strugi.

3.2. Naturalne i półnaturalne zbiorowiska terofitów

Do nich należy zaliczyć zespół *Polygono-Bidentetum* - uczepów i rdestów przynależnych do: klasy - *Bidentetea tripartiti*, rzędu - *Bidentetalia tripartiti*, związku - *Bidention tripartiti*.

W całej Polsce zbiorowiska uczepów i rdestów są rozpowszechnione. W obrębie gminy Świerzno zarejestrowano zbiorowisko umiarkowanych nitrofilnie, przeważnie naturalnych letnich terofitów, charakterystycznych dla wysychających latem brzegów śródpolnych zbiorników wodnych, przypisanych klasie: *Bidentetea tripartiti*, zespołu uczepów i rdestów *Polygono-Bidentetum* tworzonych m. in. przez dwa gatunki uczepów: trójlistkowy *B. tripartita* i zwisły *B. cernua*. Fitocenozy takie występują na ogół wzdłuż brzegów wolno płynących cieków, rowów poddawanych zabiegom melioracyjnym, nad stawami oraz na wysychających latem brzegach zbiorników wodnych. Zespół ten był obecny w kilku miejscach pradoliny pomorskiej na wysokości Gostynia i Rybic oraz w obrębie zbiorników wodnych koło Trzebiszewa, a także koło Starzy i Stuchowa.

3.3. Nitrofilne zbiorowiska pól uprawnych, zrębów, terenów wydeptanych i ruderalnych

Są to zbiorowiska wybitnie synantropijne budowane przez gatunki roślin jednorocznych i wieloletnich związanych z nieużytkami, polanami leśnymi, dolinami rzecznyymi, nabrzeżami zbiorników wodnych, uprawami roślin i innymi, a także terenami ruderalnymi i silnie zurbanizowanymi. W gminie Świerżno w takich miejscach występują one powszechnie i nie są zagrożone w swoim bycie.

3.4. Zbiorowiska roślin wodnych, przeważnie zakorzenionych

Pomimo iż zbiorowiska te w Polsce występują stosunkowo pospolicie w obrębie zbiorników wodnych i cieków oraz na ich obrzeżu. Zwykle występują one wspólnie z innymi zbiorowiskami występującymi w obrębie zbiorników i cieków wodnych. Wspólnie odgrywają one znaczenie w retencji wód oraz stanowią siedlisko dla fauny bezkręgowców i kręgowców. Ze względu na ich wrażliwość na zniszczenie i łatwość przekształcenia w konsekwencji zanieczyszczenia wód oraz pełnią rolę dla fauny, wymagają ochrony.

Zbiorowiska roślin wodnych, przeważnie zakorzenionych na terenie gminy Świerżno stwierdzono na kilkudziesięciu stanowiskach: przede wszystkim w dolinie Stuchowskiej Strugi, Wołczy, pradolinie pomorskiej w Łądkowskim Kanale, i kanałach do niego wpływających, oczkach wodnych na Łabędzim Bagnie, w śródpolnych oczkach koło PGR Starzy, w śródleśnych oczkach wodnych położonych w oddz. 715 – 717.

3.5. Zbiorowiska szuwarów i słonych łąk

Do nich należy zaliczyć zespoły różnorodnych szuwarów. Spośród zbiorowisk przynależnych do związku *Phragmition* w gminie Świerżno zinwentaryzowano zbiorowiska szuwaru trzcinowego i szerokopąkowego, występujące w bardzo ograniczonym zasięgu. Największe skupisko zbiorowiska szuwaru trzcinowego w tej gminie znajduje się w misie przesuszonego zbiornika wodnego leżącego w oddz. leśnym 145-146. Na pozostałym obszarze znajdują się jedynie niewielkie fragmenty szuwaru trzcinowego, np. na Łabędzim Bagnie. Natomiast szuwar szerokopąkowy stwierdzono tylko w bardzo ograniczonym zasięgu, m. in. na Łabędzim Bagnie.

Szuwar trawiasty manny mielec stwierdzono tu także nielicznie, głównie w dolinie Stuchowskiej Strugi oraz Łądkowskiego Kanału.

W obrębie strefy brzegowej cieków wodnych i zbiorników wodnych występuje szuwar wielkoturzcowy, w zależności od uwodnienia i warunków glebowych z dominacją jednego z gatunków charakterystycznych dla danego zespołu.

W obrębie związku *Magnocaricion* na obszarze pradoliny pomorskiej występuje w płatach zespół szuwaru turzycy brzegowej i szuwar turzycy błotnej. Natomiast spośród zbiorowisk średniowysokich turzyc kępkowych lub rozłogowych stosunkowo często w gminie Świerzno spotykano w obrębie pradoliny pomorskiej i doliny Stuchowskiej Strugi zespół szuwaru turzycy sztywnej *Caricetum elatae*, uważany za jeden z najważniejszych zbiorowisk torfotwórczych, a także rozpowszechniony zespół na obszarze Polski. Z kolei nietorfotwórcze szuwary są reprezentowane m. in. przez zespół szuwaru mozgowego. Ponadto w obrębie pradoliny pomorskiej występują obszary opanowane przez zespół szuwaru manny jadalnej. Reasumując miejscami występowania zespołów z obrębu związku *Magnocaricion* jest cała pradolina pomorska, doliny Wołczy i Stuchowskiej Strugi oraz Łabędzie Bagno.

3.6. Naturalne i antropogeniczne trawiaste zbiorowiska łąk i muraw na podłożu mineralnym

Do nich należy zaliczyć zespoły przynależne do klasy *Molinio-Arhenatheretea*. Wszystkie zbiorowiska tej klasy są w większości silnie przekształcone w wyniku działalności gospodarczej człowieka. Zbiorowiska roślinne łąk zmiennowilgotnych obejmujących półnaturalne i antropogeniczne darniowe zbiorowiska łąkowe i pastwiskowe na niezabagnionych glebach mineralnych i organiczno - mineralnych, ewentualnie na zmineralizowanych i podsuszonych murszach wytworzonych z torfu niskiego łąk uprawnych i półkulturowych (zmiennowilgotnych) występują w gminie Świerzno przede wszystkim w pradolinie pomorskiej wzdłuż Kanału Łądkowskiego na wysokości Gostynia i Rybic oraz w dolinie Wołczy i Stuchowskiej Strugi.

W obrębie gminy Świerzno, podobnie jak i w gminach sąsiadujących z nią, obszary torfowisk leżących w obrębie pradoliny pomorskiej zostały silnie zmeliorowane i w związku z tym przekształcone, trudne obecnie do klasyfikacji syntaksonomicznej.

W początku lat osiemdziesiątych przeważały w pradolinie łąki świeże z dominacją traw pastewnych, takich jak: kupkówka zwyczajna *Dactylis glomerata*, kostrzewa łąkowa *Festuca pratensis* i wyczyńnic łąkowy *Alopecurus pratensis*. Przemiany ustrojowe, jakie nastąpiły na początku lat 90-tych, prowadzące do znacznego ograniczenia państwowego, a także prywatnego sektora rolnictwa. W konsekwencji nastąpiło ograniczenie w eksploatacji, a nawet miejscami prawie całkowite zaniechanie gospodarki łąkowo - pastwiskowej. W związku z tym obecnie dominującą roślinnością na obszarze pradoliny pomorskiej są zbiorowiska z rzędu *Molinietalia*, a zwłaszcza zbiorowisko ze śmiałkiem darniowym *Deschampsia caespitosa*. Występuje ono zarówno na siedliskach silnie wilgotnych poprzez świeże, do siedlisk suchych okresowo nawilżonych.

3.7. Zbiorowiska torfowisk mszysto - turzycowych i mszaków

Do nich należy zaliczyć zespoły przynależne do klasy *Oxycocco – Sphagnetea*. Najpospolitszy typ torfowisk w gminie Świerżno to torfowiska niskie położone w dolinach rzecznych i przejściowe, rozwijające się w bezodpływowych zagłębieniach terenu, śródleśnych lub śródpolnych. Pierwsze są wykorzystane w działalności rolniczej i są silnie przekształcone, o czym pisano powyżej. Torfowiska te w wyniku zaprzestania użytkowania ulegają wtórnej sukcesji szuwarem turzycowym bądź wilgotnymi ziołoroślami, albo też ulegają szybkiemu procesowi porostu przez brzozy omszone, rzadziej brodawkowate lub sosny.

Drugie torfowiska to trzęsawiskowe mszary dywanowe. Dominują tu zespoły: *Sphagno caricetum rostratae* i *Eriophoro angustifolii-Sphagnetum recurvi*. Znacznie rzadsze są kępkowe mszary krzewinkowe postacie (*Ledo-Sphagnetum*). Na torfowisku Łabędzie Bagno stwierdzono płaty rzadkich zespołów dolinek torfowych *Caricetum limosi* i *Rhynchosporium albae*. Zespołem na okrajkach torfowisk, a także w zarastających potorfiach, są kobierce czermieni błotnej (zespół *Calletum palustris*).

3.8. Zbiorowiska leśne i zaroślowe

Zbiorowiska te zostały poniżej omówione w rozbiciu na lasy oraz na zarośla i zadrzewienia śródpolne.

a) lasy

Lasy leżące w gminie Świerżno to w zdecydowanej dominacji lasy będące we władaniu Skarbu Państwa. Zajmują około 30 % powierzchni gminy. Praktycznie na obszarze tej gminy można wyodrębnić trzy zwarte kompleksy leśne będące w zarządzie Nadleśnictwa Gryfice Obręb Kamień Pom. Znajdują się one:

- na wschód i północny wschód od Świerżna i obejmują tak zwany kompleks Świerżniańskiego Lasu oraz Niczonowskiej Puszczy,
- na zachód od Świerżna i obejmują drzewostany leżące nad Wołczą,
- na południowy wschód od Stuchowa.

Wszystkie te kompleksy różnią się między sobą charakterem, co wynika przede wszystkim z warunków siedliskowych.

Wśród lasów gminy największą powierzchnię zajmuje bór mieszany świeży (BMśw), las mieszany świeży (LMśw), bór mieszany wilgotny (BMw) oraz ols (Ol), które zajmują około 90% powierzchni.

Pod względem walorów przyrodniczych i pełnionej funkcji dla różnorodności biologicznej wartymi omówienia są następujące zbiorowiska leśne:

Olsy

Obejmują one drzewostany z klasy: *Alnetea glutinosae*, rzędu: *Alnetalia glutinosae*, związku: *Alnion glutinosae*, występujące głównie w miejscach obniżen terenu, w dolinach rzecznych, i wszędzie tam gdzie jest utrudniony odpływ wód lub też nastąpiło długotrwałe zahamowanie odpływu wód w wyniku niedrożności urządzeń melioracyjnych. Ols porzeczkowy *Ribo nigri-Alnetum* jest mezo- i eutroficznym zbiorowiskiem leśnym, w którym bezwzględnie dominuje olsza czarna, a runo ma wyraźną kępkowo - mozaikową strukturę. Ols porzeczkowy występuje głównie w terenach zastoiskowych, na skrzydłach rozległych dolin rzecznych. Dlatego też w większości przypadków kompleksy tych drzewostanów mają charakter moczarów i bagnisk nierzadko zalanych lub podmokłych przez większą część roku. W przypadku gminy Świeržno z takimi drzewostanami mamy do czynienia przede wszystkim w dolinie, Wołczy szczególnie w rejonie Ciesławia, Krzepocina i Chomina oraz w bardzo ograniczonym zakresie w dolinie Stuchowskiej Strugi i wewnątrz kompleksu drzewostanów określanych nazwą Ruiny Leśne na zachód od Jatek. Jednakże wszędzie one nie zajmują większych kompleksów leśnych. Z punktu widzenia fitosocjologicznego drzewostany te można zakwalifikować przede wszystkim do zespołu *Ribo nigri-Alnetum* - olsu porzeczkowego z charakterystyczną dla niego porzeczką czarną, którą na terenie tej gminy stwierdzono w szeregu miejscach. Warto również podkreślić, że w wyniku zaniechania działalności gospodarczej, konserwacji urządzeń melioracyjnych i innych działań, odtwarzane są warunki wodne niezbędne dla funkcjonowania i rozwoju tego zespołu. Takim przykładem jest park podworski w Margowie, który obecnie w wyniku tego zjawiska przyjmuje taki charakter.

Łozowiska

Fazą inicjalną w rozwoju zbiorowisk leśnych na torfowiskach niskich, są zarośla wierzbowe, zwane łozowiskami. Grupa zbiorowisk zaroślowych w tej gminie jest reprezentowana przez łozowe zbiorowiska zaroślowe tworzone głównie przez wierzbę uszatą i łozę, brzozę, z domieszką kruszyny pospolitej oraz młodej olszy, będące stadium sukcesyjnym, w efekcie którego tworzą się olszyny bagienne powstające na dawnych użytkach zielonych np. w dolinie Wołczy i Stuchowskiej Strugi.

Łęgi

Na obszarze gminy Świeržno lasy łęgowe występują sporadycznie. Jako, iż są to drzewostany charakterystyczne dla dolin rzecznych, stąd też w bardzo ograniczonym zakresie można je spotkać w dolinach Wołczy i Stuchowskiej Strugi. Ponieważ są to drzewostany gospodarcze i kształtowane ludzką ręką pod kątem osiągnięcia maksymalnego zysku w procesie racjonalnej gospodarki leśnej,

stąd też zasadniczo można by je zaliczyć do następujących typów łągu: jesionowo - olszowego *Circaeo-Alnetum* i jesionowo - olszowego *Caricaeo - Alnetum*, w których stwierdza się gatunki chro-
nione, taki jak wiciokrzew pomorski *Lonicera peryclimenum*, kruszyna pospolita *Frangula alnus*,
bluszcz pospolity *Hedera helix* i porzeczek czarna *Ribes nigrum*. W przypadku tej gminy zwraca
uwagę brak danych o stanowiskach kaliny koralowej *Viburnum opulus*.

Bory i lasy

Z analizy powyższego zestawienia wynika, że zbiorowiska borowe jak i lasowe są najliczniej repre-
zentowane w tej gminie. Mając na uwadze fakt, iż drzewostany są przedmiotem intensywnych za-
biegów hodowlanych, stąd też analiza fitosocjologiczna fitocenoz leśnych jest trudna. Zbiorowiska
te zlokalizowane są, zarówno na obszarze kompleksu Puszczy Niczonowskiej i Świerzniańskiego
Lasu, jak i kompleksu Ruin Leśnych i wzdłuż Wołczy.

Są to głównie zespoły boru mieszanego *Pino-Quercetum*, boru bagiennego *Vaccinio uliginosi - Pi-
netum*, świeżego boru sosnowego *Vaccinio myrtilli - Pinetum*, zachodnio - pomorskiego boru mie-
szanego *Periclymeno - Quercetum*. Cenniejsze fragmenty tych drzewostanów występują w rejonie
Łabędziego Bagna – Bagno Pudło oraz na północ od Stuchowa w Świerzniańskim Lesie.

Do zbiorowisk lasów liściastych należą zespoły kwaśnej buczyny pomorskiej *Trientali - Fagetum*
oraz grądu zachodniopomorskiego *Galio - Carpinetum*, a także brzeziny bagiennej *Betuletum pube-
scentis*.

b) zarośla i zadrzewienia śródpolne.

W gminie Świerzno występują zarówno zadrzewienia śródpolne, jak i zbiorowiska zaroślowe, cho-
ciaż w porównaniu z innymi gminami są one nielicznie reprezentowane. Praktycznie nie istnieją w
tej gminie zbiorowiska okrajkowe z zespołu: *Pruno-Crataegetum* określane mianem „czyżni”.

Natomiast w obrębie gminy Świerzno znajdują się skupiska zadrzewień śródpolnych. Wszystkie za-
drzewienia pełnią różnorakie funkcje jako biotopy dla zwierząt, w kształtowaniu krajobrazu oraz
stanowią ważny element korytarzy ekologicznych. Do cennych zadrzewień śródpolnych należy zali-
czyć te, które leżą w dolinie Stuchowskiej Strugi, Wołczy oraz nad bezimiennymi ciekami. Jednym
z takich jest ciek pomiędzy Starzą i Stuchowem z licznymi oczkami i starymi egzemplarzami dę-
bów. Do grupy tych zbiorowisk należy także zaliczyć aleje drzew, parki podworskie oraz inną zielen
na obszarze osiedli ludzkich, które zostały bliżej opisane poniżej.

4. Waloryzacja roślinności gminy Świerzno

W trakcie trwania inwentaryzacji roślinności przeprowadzonej w obrębie gminy Świerzno stwierdzono, że na terenie gminy występują w większości przypadków zespoły o przeciętnych walorach przyrodniczych:

- dominacja siedlisk ubogich dąbrów i lasów dębowo-bukowych;
- występują w tej gminie siedliska żyznej i kwaśnej buczyny nie opisane na mapie Matuszkiewicza (1995);
- rozmieszczenie siedlisk olsowych oraz siedlisk łęgów olszowych jest zbliżone do prezentowanych danych na mapie Matuszkiewicza (1995);
- rozprzestrzenienie grądów wydaje się być szersze, niż to przedstawia mapa Matuszkiewicza (1995).

Potencjalne siedliska boru mieszanego *Pino-Quercetum* (Matuszkiewicz 1995) są miejscem występowania ubogich lasów bukowo - dębowych *Fago-Quercetum*, czy też ubogiego lasu dębowo - brzoźowego *Betulo-Quercetum roboris*.

Roślinność tej gminy w ostatnich 200 latach uległa znacznym przekształceniom obejmującym:

- trwałą wycinkę znacznych kompleksów lasów rosnących niegdyś na obszarze całej gminy.
- osuszenie i przekształcenie torfowisk leżących w pradolinie pomorskiej tj. dolinach Łądkowskiego Kanału, Stuchowskiej Strugi i Wołczy. Otrzymano w ten sposób z osuszonych trzęsawisk blisko 6 tys. ha łąk. Na bagnach tych zbiegały się koryta trzech rzeczek: Wołczy, Stuchowskiej Strugi i Leśnicy, dając początek Świńcowi.

5. Parki, zadrzewienia przydrożne i pomniki przyrody

Parki wiejskie, aleje oraz starodrzewy przykościelne i cmentarne stanowią wartościowy element krajobrazu gminy zarówno jako składnik szaty roślinnej i ostoja fauny, jak i część zasobów kulturowych.

5.1. Parki

W gminie Świerzno istnieje bądź istniało co najmniej 13 parków podworskich, wiejskich i pałacowych z czego 9 zostało ujętych w spisie parków i ogrodów zabytkowych w Polsce. Poniżej przedstawiamy spis i krótki opis parków podworskich zarówno tych wpisanych do rejestru jak i nie wpisanych, ale również zasługujących na uwagę ze względu na cenne zadrzewienia.

Miejscowość	Opis obiektu	Numer rejestru
Będzieszewo	We wsi znajdują się pozostałości XIX w. folwarku z dworem i małym parkiem. Jest to nieduży park (około 2,1 ha) z zasługującymi na uwagę gatunkami drzew. Do bardziej interesujących egzemplarzy drzew zaliczono: dorodnego platana klonolistnego rosnącego przed domem; kilka starych, okazałych i o pięknym pokroju jesionów, lip i świerków rosnących w parku. Opiszano także świerki kłujące o ładnych kształtach, cyprysik groszkowy odm. pierzastej i odm. szpilkowatej oraz dąb czerwony będący dużą ozdobą parku. W trakcie inwentaryzacji stwierdzono obecność pośrodku podwórza folwarcznego, przed dworem starodrzew składający się z kasztanowców.	894/80
Chomino	We wsi zachował się zespół folwarczny z dworem z XVIII w. Dawny kształt podwórza folwarcznego pozostaje wciąż czytelny. W trakcie trwania inwentaryzacji w jego obrębie stwierdzono istnienie budynku dworskiego z kilkoma drzewami. Wśród nich stwierdzono przed frontem budynku lipę drobnolistną o średnicy 1,54 m. Z boku budynku rośnie po jego lewej stronie buk zwyczajny o średnicy 1,05 m. Na zapleczu dworu znajduje się szpaler młodych buków o średnicy 0,30 – 0,60 m oraz jeden dąb szypułkowy.	-
Ciesław	We wsi znajduje się folwark z XVIII w. bez budynku dworu oraz zabudowania folwarczne z początku XX w. Dominantą założenia był dwór neoklasycystyczny z końca XIX w. W osi założenia znajdował się ogród, obecnie niewielki zespół o charakterze parku. W trakcie trwania inwentaryzacji stwierdzono, że nie przedstawia on większej wartości.	-
Duniewo	W północnej części wsi znajduje się zespół folwarczny z XVIII w. z pałacem z XIX w. Na południe od pałacu wyróżnia się grupa drzew, tworząca niewielki park lub zagajnik. W podwórzu pozostały również grupy i szpalery drzew z pierwotnych nasadzeń. Ponadto w środku wsi znajduje się niewielki park z ponad 150 letnimi drzewami, głównie buki zwyczajne, a w nim znajduje się grobowiec rodziny Krauze - najprawdopodobniej ostatnich właścicieli.	-
Gostyń	Przez podwórze folwarczne dojeżdża się do pałacu. Przy pałacu ulokowany jest park krajobrazowy. Obecnie z drzewostanu opisanego w literaturze nie stwierdzono w trakcie trwania inwentaryzacji jodły białej rosnącej niegdyś przed pałacem z bocianim gniazdem, okazałego dębu o obw. 4,8 (niegdyś uznanego za pomnik przyrody), starej jedlicy Douglasa, żywotnika zachodniego i tulipanowca. Stwierdzono tylko 1 egz. magnolii o obwodzie 1,60 m i cisa 88 cm. W parku zarejestrowano obecność także gatunków roślin ujętych na liście gatunków chronionych. Są to: bluszcz pospolity (bardzo liczny) i cis oraz śnieżyczka przebiśnieg. Z pewnością rośliny te należy uznać za będące potomkami roślin tu niegdyś celowo wysadzonych. W trakcie trwania inwentaryzacji stwierdzono tu kilka interesujących egzemplarzy drzew i krzewów, takich jak: grab zwyczajny o obw. 3,8m w ilości 3÷4 okazów, buk zwyczajny 2 egz. o obw. 4,14 m; 3,82 m, jesion wyniosły egz. dwupienny o obw. 5,53 m, dąb szypułkowy o obw. 5,38 m, lipa drobnolistna o obw. 4,2 m, magnolia sp. o obw. 1,6 m, cis pospolity o obw. 0,88m. Powierzchnia parku wynosi 2,3 ha.	891/80
Jatki	W południowym krańcu wsi znajduje się dawny zespół folwarczny, do którego prowadzi droga obsadzona szpalerem drzew. Obecnie nie istnieje ponad połowa dawnej zabudowy folwarcznej. Jednakże z zabudowy tej zachował się	89380

	<p>dwór z XIX w. oraz park dworski z I połowy XIX w. o powierzchni 1,8 ha, w tym 0,2 ha zajmuje woda. Park ten powstał w oparciu o drzewostan występujący naturalnie - dziko rosnące buki zwyczajne i inne rodzime gatunki. Kownas i Sienicka podali, że przy dworze i porządnie utrzymanym gospodarstwie znajduje się park nie przedstawiający specjalnej wartości, w którym brak jest rzadkich gatunków i odmian drzew. Stwierdzili w nim stare kasztanowce, jodłę jednobarwną, jodłę białą, jedlicę Douglasa, cisy krzaczaste oraz stare lipy i świerki. W trakcie trwania inwentaryzacji stwierdzono postępujące starzenie się obiektu parkowego, objawiające się wypadaniem starych drzew.</p>	
Kępica	<p>W południowym krańcu wsi znajduje się zespół folwarczny. Murowany dwór z początku XX w. W zespole tym powstał także park podworski o powierzchni 2,3 ha; naturalistyczny z II połowy XIX w. W trakcie trwania inwentaryzacji stwierdzono, że park istnieje za dworem a nie jak podawano w literaturze przed dworem. Przed pałacem, po lewej stronie - patrząc od frontu, rośnie 6 lip drobnotolistnych o śr. od 0,7 do 1 m oraz jeden kasztanowiec. Z drugiej strony pałacu jest park, wewnątrz którego jedynym interesującym drzewem jest modrzew europejski o śr. 1,23 m obw. 3,26 m. Stwierdzono też pień dorodnego dęba czerwonego złamanego jesienią 2000 r. Na jego obrzeżu od strony wschodniej znajduje się szpaler dębów szypułkowych liczących blisko 20 egz., wyznaczających granicę posiadłości o śr. od 0,8 - 1,4 m. W parku stwierdzono kilka pni po dorodnych drzewach, wyciętych około 15 - 30 lat temu. Pozostałe drzewa rosnące w parku cechują się wiekiem 30 - 60 lat. Są wśród nich robinie, buki, jesiony, topole, dęby, lipy i wiązy. Należy stwierdzić, że park nie przedstawia żadnej większej wartości. W parku stwierdzono na kilku drzewach obecność bluszczu pospolitego.</p>	888/80
Krzepocin	<p>We wsi tej niegdyś istniał dwór wraz z folwarkiem. Po zespole tym pozostał częściowo rozebrany dwór. Niegdyś dwór osłonięty był grupą drzew, usytuowanych w rozwidleniu dróg oraz szpaler świerków od strony zagród chłopskich. Park powstał z przekształcenia fragmentu lasu. W trakcie trwania inwentaryzacji stwierdzono przekształcenie tego obiektu w las, włączony w skład lasów Nadl. Gryfice.</p>	-
Margowo	<p>W zachodnim krańcu Margowa istnieje dwór z 1772 r. Przy pałacu istnieje zabytkowy park naturalistyczny (krajobrazowy) z II połowy XIX w. o pow. 4,5 ha, w tym 0,3 ha stanowi staw. Jeszcze w latach 60 i 70 pałac ten był budynkiem w dobrym stanie utrzymania. Nawet przed frontem na przełomie lat 50. i 60. stała XIX wieczna rzeźba ogrodowa, której już nie stwierdzono w 1980 r. Obok ładnego pałacu jest duży park ze stawem, przy którym rosną olsze. Park wg literatury jest lasem bukowym, któremu nadano charakter parkowy przez wysadzenie magnolii, kasztanu jadalnego i jabłoni jagodowej. W trakcie trwania inwentaryzacji stwierdzono, że dominują tu trzy gatunki: olsza czarna, buk zwyczajny, jesion wyniosły. Stwierdzono tu ponadto tylko kilka starych buków o średnicy do 1 m, rosnące w sąsiedztwie dawnego stawu i grobowca lub piwnicy pałacowej. Przed frontem dawnego dworu nadal rośnie egz. magnolii. Natomiast nie potwierdzono obecności kasztana jadalnego i jabłoni jagodowej. W parku stwierdzone także gatunki roślin ujęte na liście chronionych jednak ich stanowiska z pewnością są antropogeniczne. Reasumując należy stwierdzić, że park, jak i pałac są znacznie zaniedbane. O ile park przekształca się powoli w zbiorowisko olsu bagiennego to pałacowi grozić może w najbliższym czasie ruina.</p>	892/80

Rybice	Rybice były wsią folwarczną z dworem z XVIII w. W literaturze podawano, że park jest zniszczony, a dom spalony. Na przełomie lat 50 i 60 zachowało się niewiele drzew, między innymi kilka ładnych kasztanowców. Obecnie dwór już nie istnieje, gdyż został rozebrany. Również prawie nic nie pozostało po podworskim parku krajobrazowym o powierzchni 1,5 ha pochodzącym z II połowy XIX w., wpisanego do rejestru zabytków. W trakcie trwania inwentaryzacji potwierdzono obecność tylko trzech egz. drzew, jesionów.	890/80
Stuchowo	W zachodniej części wsi znajdują się: folwark wraz z neorenesansowym pałacem z końca XIX w. Na południowy zachód od pałacu znajduje się park krajobrazowy z I połowy XIX w. wpisany do rejestru zabytków, dzielący się na część „A” i „B”. Jest to najbardziej rozległe założenie parkowe na terenie województwa zachodniopomorskiego. Liczy ponad 40 ha. Starodrzew obu części parku jest od lat uważany za cenny. W trakcie trwania inwentaryzacji potwierdzono istnienie tego parku. Wykazano tu kilkadziesiąt osobników drzew o wymiarach pomnikowych. Są to przede wszystkim dęby szypułkowe osiągające obw. 5,50 m, buki osiągające obw. 3,92 m, lipy osiągające obw. 5,10 m. Stwierdzono tu także kilka egzemplarzy żywotników olbrzymich, wśród których jeden egzemplarz zasługuje na szczególną uwagę ze względu na obw. 2,91 m. Z innych gatunków i odmian warto wspomnieć o obecności: skupień cisa pospolitego, egzemplarzy mających co najmniej 100 lat, których naliczono tu w trakcie inwentaryzacji co najmniej 50 oraz młodszych egz. nawet 3 - 5 letnich pochodzących z naturalnego odnowienia, dębu szypułkowego odm. zwisającej, purpurowej, żółtolistnej - zaliczane do jednych z największych egz. tych odmian w Polsce, orzesznika pięciolistkowego o obw. 1,53 m, świerka sitkajskiego o obw. 1,89 m, jodły kaukaskiej o obw. 2,82 m. W parku stwierdzono również występowanie chronionych gatunków roślin jednak stanowiska te są pochodzenia antropogenicznego.	868/79
Sulikowo	W południowym krańcu wsi znajduje się obiekt dworski, otoczony zabytkowym parkiem o pow. 6,2 ha, dzielący się na część „A”, w którego południowej części znajduje się pozostałość po stawie oraz część „B”. W trakcie trwania inwentaryzacji stwierdzono, że drzewostan części A jest dobrze zachowany, jednakże uległ zdżyczeniu. Natomiast w części B stan dewastacji jest bardziej widoczny. Stwierdzono wycięcie lub wywrócenie kilku dorodnych dębów i buków. Wśród interesujących gatunków w części A zarejestrowano dorodnych rozmiarów platana, sosnę wejmutkę a także kilkanaście egzemplarzy lip, dębów o obw. przekraczającym 3,5 m. W dnie parku zarejestrowano licznie występujące egzemplarze bluszczu, cebulicy i śnieżyczki przebiśnieg. Obiekt pałacowy (willa) jest zamieszkały i sprawia dobre wrażenie. Natomiast ogrodzenie parku uległo znacznemu zniszczeniu.	194/56
Świerżno	W zachodnim fragmencie wioski Flemingowie wybudowali barokowy zespół dworski konstrukcji ryglowej. Otoczony jest on parkiem dworskim o charakterze barokowym o pow. 6,2 ha. Obszar parku przecina aleja główna oraz sieć alejek bocznych - prostopadłych do alei głównej i dzielących jego obszar na dziesięć kwater. Zespół dworsko - folwarczno - parkowy w Świerżnie w ostatnich 30 latach został zdewastowany. Obecnie teren znajduje się w prywatnych rękach. W trakcie trwania inwentaryzacji stwierdzono tu kilka cennych egzemplarzy drzew, głównie dębów, które w formie szpaleru wyznaczają północną granicę parku. Największy z nich liczy nawet 6,21 m obw. Wewnątrz parku zarejestrowano także kasztanowce o obw. 3,86 m, 4,22 m i 4,57 m. Szczególnie ten ostatni jest jednym z większych kasztanowców w woje-	176/55

	<p>wództwie dawnym szczecińskim. Drzewa tego gatunku tworzą także aleję prowadzącą od drogi do posiadłości - kompleksu dworskiego. Wśród nich godne uwagi są egzemplarze o obwodzie wynoszącym ponad 3 m. Najgrubsze drzewo w tej alei osiąga 3,78 m obw. Szczególnym elementem tego parku jest obecność przed frontem dworu, w miejscu dawnego zbiornika wodnego olbrzymiego skupiska lepiężnika różowego. Tak duże skupisko tej rośliny nie jest znane autorom opracowania w tej gminie oraz gminach sąsiadujących. W parku warta uwagi jest także alejka grabowa, dorodne buki czerwono listne. W parku zarejestrowano obecność także gatunków roślin ujętych na liście gatunków chronionych. Z pewnością część z tych roślin należy uznać za będące potomkami roślin celowo wysadzonych. Do gatunków najprawdopodobniej rodzimego pochodzenia należy uznać stanowiska konwalii majowej i kruszyny pospolitej oraz wiciokrzewu pomorskiego.</p>	
--	--	--

5.2. Aleje, drzewa pomnikowe i inne cenne zadrzewienia

Objęcia opieką wymagają wszelkie zadrzewienia przydrożne. Obiekty te są bowiem cennym elementem biocenotycznym stanowiąc swoiste korytarze ekologiczne wśród pól, osłonę przed wiatrami oraz urozmaicając krajobraz. Aleje i szpalery o przerwanej ciągłości należy uzupełnić dosadzając odpowiednie gatunki. Na terenie gminy znajdują się aleje zadrzewienia i pojedyncze drzewa, z których najcenniejsze zaproponowano do ochrony pomnikowej (rozdz. V).

Na terenie gminy Świerzno występują również cenne zadrzewienia w postaci alej, skupisk drzew oraz zadrzewień cmentarnych. Wszystkie cenniejsze aleje zostały zaproponowane do ochrony pomnikowej i omówiono je szczegółowo w rozdziale V Uwarunkowania...

Gmina Świerzno posiada wiele istniejących cmentarzy oraz pozostałości po nich, które są miejscem występowania ciekawej zieleni pochodzenia antropogenicznego. Do nich należą:

- Choimo – cmentarz pierwotnie ewangelicki, położony przy szosie do Jatek w północnej części wsi, założony w 1920r. Obecnie czynny, komunalny. W jego obrębie znajduje się starodrzew godny ochrony konserwatorskiej.
- Starza – cmentarz ewangelicki, znajduje się przy drodze do Witna, założony w 1890r., obecnie nieczynny. Posiada cenny starodrzew godny ochrony konserwatorskiej, w szczególności pomnikowe dęby.
- Stuchowo – cmentarz ewangelicki w środku wsi na wywyższeniu terenu, przykościelny pochodzący z przełomu XVIII i XIX w. obecnie nieczynny. Posiada cenny starodrzew godny ochrony konserwatorskiej.
- Świerzno – cmentarz położony w centrum wsi przy kościele z cennym starodrzewem.

Oprócz wyżej wymienionych w gminie znajduje się o wiele więcej cmentarzy ale nie posiadają one cennego drzewostanu.

6. Inwentaryzacja flory gminy

Skład florystyczny szaty roślinnej zależy od zróżnicowania siedlisk i ekosystemów. Warunkiem utrzymania różnorodności florystycznej jest przede wszystkim zachowanie ekosystemów, w których rośliny znajdują właściwe środowiska życia.

Wykaz gatunków roślin naczyniowych stanowiących florę gminy Świerżno załączono w ANEKSIE pkt. 1. Na terenie gminy zarejestrowano 415 gatunków roślin. Wśród nich stwierdzono zarówno gatunki pospolite, jak i rzadkie, zagrożone i ginące, a także gatunki obce naszej florie. Tu także należą gatunki umieszczone na liście taksonów chronionych. Do flory Świerżna zaliczono także gatunki tu sztucznie wprowadzone i zaaklimatyzowane.

6.1. Gatunki chronione i częściowo chronione

Łącznie na terenie gminy do tej kategorii zaliczono 26 gatunków roślin naczyniowych i 1 gatunek grzyba w tym 20 gatunków objętych ochroną ścisłą a 7 objętych ochroną częściową.

Tabela nr 1. Gatunki objęte ochroną ścisłą stwierdzone w latach 1999-2000 w gminie Świerżno.

Lp.	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Występowanie	Liczba stanowisk
1.	arcydzięgiel litwor	<i>Angelica archangelica</i>	Obrzeża kanałów oraz łąk, w dolinach rzek.	33
2.	barwinek pospolity	<i>Vinca minor</i>	Parki i cmentarze na terenie gminy	8
3.	bluszcz pospolity	<i>Hedera helix</i>	Parki, cmentarze i lasy na terenie gminy	28
4.	cis pospolity	<i>Taxus baccata</i>	Parki, cmentarze i lasy na terenie gminy	10
5.	grązel żółty	<i>Nuphar lutea</i>	Rzeka Niemica oraz Łąbiedzie Bagno	4
6.	grzybień biały	<i>Nymphaea alba</i>	Stuchowska Struga, Łąbiedzie bagno, zbiornik przy torfowiskach	9
7.	jarząb szwedzki	<i>Sorbus intermedia</i>	Pobocze drogi polnej Ciesław-Stuchowo	1
8.	kruszczyk błotny	<i>Epipactis palustris</i>	Las bagienny, bagna oraz torfowisko wysokie	3

9.	kruszczyk szerokolistny	<i>Epipactis helleborine</i>	W drzewostanach sosnowych	2
10.	kukułka krwista	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	Wilgotna łąka w rejonie wsi Osieczę	1
11.	listera jajowata	<i>Listera ovata</i>	Las bagienny przy Stuchowskiej Strudze	1
12.	orlik pospolity	<i>Aquilegia vulgaris</i>	Cmentarz w Gostyniu, st. antropogeniczne	1
13.	podkolan biały	<i>Platanthera bifolia</i>	Las bagienny przy Stuchowskiej Strudze	1
14.	rosiczka okrągłolistna	<i>Drosera rotundifolia</i>	Torfowiska i bagna na terenie gminy	6
15.	sromotnik bezwstydnny	<i>Phallus inopaducus</i>	Lasy na terenie gminy	5
16.	śnieżyca wiosenna	<i>Leucoium vernum</i>	Park w Margowie	1
17.	śnieżyczka przebiśnieg	<i>Galantus nivalis</i>	Parki i cmentarze, na terenie gminy stanowiska antropogeniczne	11
18.	wiciokrzew pomorski	<i>Lonicera periclymenum</i>	Lasy i zadrzewienia na terenie gminy	22
19.	widłak jałowcowaty	<i>Lycopodium annotinum</i>	Lasy L-ctwa Chomino	3
20.	wrzosiec bagienny	<i>Erica tetralix</i>	Łabędzie Bagno w L-ctwie Chomino	1

Tabela nr 2. Gatunki objęte ochroną częściową stwierdzone w latach 1999/2000 w gminie Świerżno

Lp.	Nazwa łacińska	Nazwa polska	Występowanie	Liczba stanowisk
1.	bagno zwyczajne	<i>Ledum palustre</i>	Torfowisko, bagno i las bagienny	3
2.	kocanki piaskowe	<i>Helichrysum arenarium</i>	Żwirownia i wyniesienie terenu w dolinie Stuchowskiej Strugi	2
3.	konwalia majowa	<i>Convalaria majalis</i>	Na W od Stuchowa	8
4.	kruszyna pospolita	<i>Frangula alnus</i>	Lasy i przydroża na całym terenie gminy	15

5.	paprotka zwyczajna	<i>Polypodium vulgare</i>	L-ctwo Jatki, drzewostan sosnowy	1
6.	porzeczka czarna	<i>Ribes nigrum</i>	Dolina Stuchowskiej Strugi i Niemicy, zadrzewienia wokół oczek wodnych	8
7.	turzyca piaskowa	<i>Carex arenaria</i>	Żwirownia Gostyniec	2

W świetle dokumentów i opracowań, do których miał wgląd zespół autorów oraz na podstawie zgromadzonych w trakcie trwania inwentaryzacji danych o florze tej gminy, nie wynika, że istnieje potrzeba (zgodnie z art. 13 ust. 1 pkt. 5 ustawy o ochronie przyrody) podjęcia działań na rzecz objęcia ochroną gatunkową wybranego taksonu flory naczyniowej występującego w tej gminie. Analizując występowanie taksonów ujętych na liście gatunków chronionych należy stwierdzić, że w przypadku takich gatunków jak: barwinek, bluszcz pospolity, cis pospolity, śnieżyczka przebiśnieg, śnieżyczka wiosenna, ich stanowiska są w większości stanowiskami pochodzenia antropogenicznego lub są tzw. uciekinierami z osad ludzkich. Tym niemniej, jako iż stanowią one w większości przypadków zaczątek dla dziczyalnych populacji tych gatunków, stanowiska tych roślin warte są uwagi i ochrony.

Natomiast bezsprzecznie należy podejmować działania na rzecz zachowania i poprawy warunków bytowania gatunków objętych ochroną prawną, występujących na naturalnych stanowiskach, zaliczanych do najrzadszych taksonów, takich jak: kruszczyk błotny, rosiczka okrągłolistna, i wrzosiec bagienny. Tak, więc szczególną dbałością powinny być objęte torfowiska wszystkich typów zlokalizowane w obrębie tej gminy, gdyż są one potencjalnym miejscem występowania kilkudziesięciu gatunków, w tym ujętych także na listach gatunków ginących i zagrożonych wyginięciem. Dotyczy to m. in. przedstawicieli rodziny *Orchidaceae*.

Natomiast wydaje się, że nie istnieje potrzeba podejmowania specjalnych działań dla ochrony i zachowania takich gatunków jak: konwalia majowa, kruszyna pospolita, z pewnością zachowanie siedlisk leśnych będzie dla tych gatunków gwarancją ich dalszego istnienia.

Ponadto dla takich gatunków jak wiciokrzew pomorski i bluszcz zwyczajny obszar gminy Świerzno stanowi optimum warunków klimatycznych, stąd też znajdują one tu szczególnie dogodne warunki dla ich występowania.

Warto ponadto nadmienić, że zapisy znowelizowanej w 2000 r. ustawy o ochronie przyrody jak i rozporządzenia MOŚZNiL z 1995 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin, nakładają:

- na wojewodę obowiązek podejmowania działań dla ratowania zagrożonych gatunków roślin i

grzybów,

- prowadzenia racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej i rybackiej, dla zachowania gatunków chronionych w procesie działalności gospodarczej. Może to się odbywać na drodze wprowadzania nowych technik w rolnictwie i leśnictwie, wdrożenia programu rekompensat dla właścicieli i użytkowników gruntów, stosownych zapisów w planach urządzenia lasu, planie zagospodarowania przestrzennego gminy, itd.

W gminie Świerzno nie stwierdzono potrzeby podjęcia działania w zakresie objęcia ochroną gatunków flory nie objętych dotychczas takim statusem.

6.2. Rośliny rzadkie i zagrożone

Na terenie gminy Świerzno stwierdzono 28 gatunków roślin uznanych za rzadkie, bądź zagrożone w swoim istnieniu. Nie wszystkie z nich znalazły się wśród chronionych Rozporządzeniem o ochronie gatunkowej (ANEKS 4). Są to taksony wysoko wyspecjalizowane, zasiedlające określone ekosystemy i przez to wrażliwe na zmiany środowiska. Niektóre z tych gatunków są z natury swej rzadkie i każde niszczenie ich stanowisk zubaża szatę roślinną terenu. Zachowanie tych gatunków ma ogromne znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej obszarów.

Na terenie gminy Świerzno stwierdzono występowanie gatunków ujętych na regionalnych oraz krajowych listach i czerwonych księgach roślin. Również występują tutaj gatunki ujęte na Czerwonej liście roślin Meklemburgii oraz ujęte na liście Konwencji Berneńskiej i Dyrektywy Habitatowej.

W tabeli poniżej przedstawiono kategorie zagrożeń według czerwonych ksiąg i list roślin dla taksonów chronionych i zagrożonych wyginięciem na Pomorzu.

Poszczególne kategorie zagrożeń oznaczają:

- **Ex** - gatunki wymarłe i zaginione
- **E** - wymierające, których przeżycie jest mało prawdopodobne, jeśli nadal będą działać czynniki zagrożenia
- **V** - narażone. Jeśli nie przestaną działać czynniki powodujące zagrożenie, w niedalekiej przyszłości znajdą się w kategorii wymierających na Pomorzu Zachodnim.
- **R** - rzadko spotykane, tzn. o ograniczonych zasięgach geograficznych, o małych obszarach siedliskowych lub też występujące w dużym rozproszeniu; ustępujące ze swoich stanowisk, jeśli nie przestaną działać czynniki powodujące zagrożenie w przyszłości znajdą się w kategorii narażonych.

Kategorie zagrożenia wg czerwonej listy dla Meklemburgii i Przedpomorza oznaczają:

- 0 – wymarłe i zaginione,
 1 – wymierające, bezpośrednio zagrożone wymarciem,
 2 – narażone, silnie zagrożone,
 3 – zagrożone,
 4 – potencjalnie zagrożone,
 ? – zagrożenie niedostatecznie poznane.

Tabela 3. **Gatunki roślin chronione i zagrożone wymarciem wg regionalnych i ponadregionalnych Czerwonych Ksiąg Roślin stwierdzone na terenie gminy Świerzno**

(inventaryzacja 1999/2000)

czcionka pogrubiona – gatunek prawnie chroniony

Lp.	Nazwa gatunku łacińska	Nazwa gatunku polska	Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zach. i Wielk.	Czerwona lista roślin Meklemburgii	Czerwona księga Pomorza Szczecińskiego	Polska czerwona lista roślin
1.	<i>Acer campestre</i>	klon polny	R	-	-	-
2.	<i>Andromeda polifolia</i>	modrzewnica zwyczajna	V	3	-	-
3.	<i>Angelica archangelica</i>	arcydzięgiel litwor	-	-	I	-
4.	<i>Aquilegia vulgaris</i>	orlik pospolity	V	4	-	-
5.	<i>Conium maculatum</i>	szczwół plamisty	R	-	-	-
6.	<i>Dactylorhiza incarnata</i>	kukulka krwista	-	?	V	-
7.	<i>Drosera rotundifolia</i>	rosiczka okrągłolistna	I	3	V	R
8.	<i>Epipactis helleborine</i>	kruszczyk szerokolistny	V	-	-	-
9.	<i>Epipactis palustris</i>	kruszczyk błotny	V	2	V	V
10.	<i>Erica tetralix</i>	wrzosiec bagienny	V	2	V	-
11.	<i>Eriophorum angustifolium</i>	wełnianka wąskolistna	-	3	-	-
12.	<i>Eriophorum latifolium</i>	wełnianka szerokolistna	V	2	V	-
13.	<i>Eriophorum vaginatum</i>	wełnianka pochwowata	-	2	-	-
14.	<i>Frangula alnus</i>	kruszyna pospolita	-	-	-	-

15.	<i>Galantus nivalis</i>	śnieżyczka przebiśnieg	I	-	I	-
16.	<i>Galium odoratum</i>	marzanka wonna	-	-	-	-
17.	<i>Hedera helix</i>	bluszcz pospolity	-	-	K	-
18.	<i>Hydrocotyle vulgaris</i>	wąkrota zwyczajna	-	3	-	-
19.	<i>Leucoium vernum</i>	śnieżyca wiosenna	-	-	-	V
20.	<i>Listera ovata</i>	listera jajowata	-	3	-	-
21.	<i>Lonicera periclymenum</i>	wiciokrzew pomorski	-	-	K	-
22.	<i>Lycopodium annotinum</i>	widlak jałowcowaty	-	-	V	-
23.	<i>Platanthera bifolia</i>	podkolan biały	V	2	-	-
24.	<i>Polypodium vulgare</i>	paprotka zwyczajna	-	-	-	-
25.	<i>Scheuchzeria palustris</i>	bagnica torfowa	V	2	-	-
26.	<i>Sorbus intermedia</i>	jarzab szwedzki	E	-	-	-
27.	<i>Taxus baccata</i>	cis pospolity	R	4	K	-
28.	<i>Valeriana dioica</i>	kozłek dwupienny	-	3	-	-

Na terenie gminy Świerżno nie stwierdzono gatunków umieszczonych w Konwencji Berneńskiej natomiast stwierdzono gatunki z Dyrektywy Habitatowej. Są to: śnieżyczka przebiśnieg – *Galanthus nivalis* oraz widłak jałowcowaty – *Lycopodium annotinum*.

W sumie w gminie stwierdzono:

- 3 gatunki znajdujące się na Polskiej czerwonej liście roślin,
- 14 gatunków z Czerwonej listy Pomorza Zachodniego i Wielkopolski (Żukowski, Jackowiak 1995),
- 11 gatunków z Czerwonej księgi Pomorza Szczecińskiego (Jasnowska i in. 1996),
- 15 gatunków z Czerwonej listy Meklemburgii.

Nie stwierdzono również gatunków umieszczonych na Europejskiej czerwonej liście i w Polskiej czerwonej księdze roślin.

6.3. Zasoby dziko rosnących roślin użytkowych i leczniczych oraz ocena ich zbioru

W gminie Świerżno można by eksploatować z gatunków objętych ochroną częściową krużynę pospolitą. Zbiór tego gatunku mógłby być prowadzony ze stanu naturalnego, pod warunkiem

nie doprowadzenia do wyczerpania lokalnej populacji.

Do gatunków, które mogą być zbierane praktycznie bez ograniczeń na własne potrzeby należy zaliczyć gatunki przywołane w załączniku.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że wśród gatunków objętych ochroną ścisłą bluszcz oraz arcydzięgiel litwor mogłyby być objęte ograniczonym zbiorem, po uzyskaniu zgody Ministra Środowiska.

perz	babka zwyczajna
pięciornik gęsi	bez czarny
podagrycznik pospolity	borówka czernica
podbiał pospolity	brzoza omszona i brodawkowata
pokrzywa pospolita	chaber bławatek
powój polny	chmiel zwyczajny
przetaczniki sp.	cykoria podróżnik
przymiotno sp.	czeremcha zwyczajna
przytulia sp.	dziurawiec pospolity
rdest sp.	glistnik jaskółcze ziele
rumianki	głóg jedni- i dwuszyjkowy
rzepik pospolity	gwiazdnica pospolita
skrzyp polny	krwawnik pospolity
starzec sp.	mak polny
stokrotka pospolita	malina właściwa
stulisz lekarski	marchew zwyczajna
szczaw sp.	mięt sp.
tasznik pospolity	mniszek pospolity
tojeść rozesłana	mydlnica lekarska
wierzbówka kiprzyca	nostrzyk biały i żółty
wrotycz pospolity	ostrożeń warzywny
babka lancetowata	

7. Enklawy cennej roślinności na terenie gminy Świerzno

W trakcie trwania inwentaryzacji zwaloryzowano występowanie na terenie gminy piętnastu obszarów, którym przypisano rolę enklaw roślinności chronionej, rzadkiej, ginącej oraz drzew o wymiarach pomnikowych. Są to następujące obszary:

Lp.	Opis obiektu
1.	Rejon Bagna Dzików obejmujący oddz. 661c L-ctwa Jatki. Obniżenie terenu leżące w bezpośrednim sąsiedztwie doliny Wołczy. Torfowisko przejściowe z interesującą florą charakterystyczną dla tego zbiorowiska. Stwierdzono tu m. in. następujące taksony: torfowce, turzycyca dziobkowata, welnianka pochwowata, bobrek trójlistkowy, żurawina błotna. Wchodzi w skład proponowanego UE – 2 i OC 3.

2.	Rejon Bagna Dzików obejmujący oddz. 661d (część) L-ctwa Jatki. Obniżenie terenu leżące w bezpośrednim sąsiedztwie doliny Wołczy. Torfowisko przejściowe z interesującą florą charakterystyczną dla tego zbiorowiska. W trakcie inwentaryzacji wytypowano jako najcenniejsze torfowisko przejściowe w tym leśnictwie z interesującą florą charakterystyczną dla tego zbiorowiska. Zarejestrowano m. in. następujące taksony: torfowce, bagno zwyczajne, bobrek trójlistkowy, modrzewnica zwyczajna, wełnianka pochwowata, wełnianka wąskolistna i żurawina błotna. Wchodzi w skład proponowanego UE – 2 i OC 3.
3.	Rejon Bagna Dzików obejmujący oddz. 660c L-ctwa Jatki. Obniżenie terenu leżące w bezpośrednim sąsiedztwie doliny Wołczy. Zarejestrowano m. in. następujące taksony: torfowce, czermień błotna, pałka szerokolistna i wełnianka wąskolistna. UE – 2 i OC 3.
4.	S od Stuchowskiej Strugi nad małym bezimiennym ciekim wodnym. Bagienny las nad bezimiennym ciekim. W trakcie inwentaryzacji wytypowano jako jedno z najcenniejszych torfowisk niskich z interesującą florą, gdzie zarejestrowano m. in. następujące taksony: kruszczyk błotny, listera jajowata, podkolan biały, siedmiopalecznik błotny i wąkrota zwyczajna. Wchodzi w skład proponowanego OC 1 i OChK – 1.
5.	Dolina Stuchowskiej Strugi. Ols na torfowisku niskim. W trakcie inwentaryzacji zarejestrowano m. in. następujące taksony: brzoza omszona, czyściec leśny, czworolist pospolity, konwalia majowa, kruszyna pospolita, leszczyna pospolita, niecierpek drobnokwiatowy, olsza czarna, porzeczka czarna, szczawik zajęczy i wiciokrzew pomorski. Wchodzi w skład OC 1 i OChK – 1.
6.	Dawne grodzisko w sąsiedztwie parku w Stuchowie. W trakcie inwentaryzacji zarejestrowano m. in. następujące taksony: bluszcz pospolity, buk zwyczajny odmiana czerwona, dąb szypułkowy o wymiarach pomnikowych 4,08m, cis pospolity, konwalia majowa, kruszyna pospolita, świerk zwyczajny. Wchodzi w skład OC 1 i OChK – 1.
7.	Stawek śródpolny leżący w bezpośrednim sąsiedztwie doliny Stuchowskiej Strugi. W trakcie inwentaryzacji zarejestrowano m. in. następujące taksony: brzoza brodawkowata, kosaciec żółty, psianka słodkogórz, rdest ziemnowodny odmiana lądowa, rzęsa drobna, tatarak zwyczajny, topola osika, turzyca prosowa, turzyca sztywna, wierzb szara i wierzb pięciopęcikowa. Wchodzi w skład OC 1 i OChK – 1.
8.	Wysychające obniżenie śródpolne z zadrzewieniami. Obniżenie terenu, wysychające. W trakcie inwentaryzacji zarejestrowano m. in. następujące taksony: buk zwyczajny o trzech konarach rozgałęziających się na wysokości 1,65 m i obwodzie 6,25m, oraz dorodne egz. dęba szypułkowego, klonów jaworów i świerków zwyczajnych.
9.	L-ctwo Stuchowo oddz. 716. Torfowisko wysokie. W trakcie inwentaryzacji wytypowano jako jeden z najcenniejszych obiektów florystycznych. Zarejestrowano m. in. następujące taksony: torfowce, bagno zwyczajne, grzybień biały, kruszczyk błotny (stwierdzono 33 okazy), rośiczka okrągłolistna, siedmiopalecznik błotny, turzyca dziobkowata, wełnianka pochwowata, wełnianka szerokolistna, wełnianka wąskolistna i żurawina błotna. Wchodzi w skład OC 5 i UE – 4.
10.	L-ctwo Stuchowo oddz. 716. Obniżenie terenu zróżnicowany pod względem fitosocjologicznym, będące torfowiskiem przejściowym z interesującą florą charakterystyczną dla tego zbiorowiska. Zarejestrowano m. in. następujące taksony: grzybień biały, rośiczka okrągłolistna, siedmiopalecznik błotny, torfowce, wełnianka wąskolistna i żurawina błotna. Wchodzi w skład OC 5 i UE – 4.

11.	L-ctwo Stuchowo oddz. 715. Obniżenie terenu zróżnicowane pod względem fitosocjologicznym, będące torfowiskiem przejściowym z interesującą florą charakterystyczną dla tego zbiorowiska. Zarejestrowano tu m. in. następujące taksony: czermień błotna, rosiczka okrągłolistna, siedmiopalecznik błotny, tojeść pospolita, torfowce, wąkrota zwyczajna, welnianka wąskolistna i żurawina błotna. Wchodzi w skład OC 5 i UE – 4.
12.	L-ctwo Stuchowo oddz. 713. Obniżenie terenu zróżnicowane pod względem fitosocjologicznym, będące torfowiskiem przejściowym z interesującą florą charakterystyczną dla tego zbiorowiska. Zarejestrowano m. in. następujące taksony: czermień błotna, narecznica samecza, rosiczka okrągłolistna, siedmiopalecznik błotny, sit rozpierzchły, torfowce, welnianka wąskolistna i żurawina błotna. Wchodzi w skład OC 5 i UE – 4.
13.	L-ctwo Stuchowo oddz. 717. Obniżenie terenu. Zarejestrowano m. in. następujące taksony: kosaciec żółty, kropidło wodne, pałka wodna, spirodela wielokorzeniowa i turzycza sztywna. Wchodzi w skład OC 5 i UE – 4.
14.	L-ctwo Chomino oddz. 746. Las mieszany z gatunkami <i>Alnus glutinosa</i> , <i>Picea excelsa</i> , <i>Acer pseudoplatanus</i> , <i>Acer platanoides</i> , na których masowo występuje wiciokrzew pomorski oraz bluszcz.
15.	L-ctwo Chomino oddz. 706, fragment projektowanego UE – 5. Obniżenie terenu leżące w bezpośrednim sąsiedztwie doliny Wołczy. Teren zróżnicowany pod względem fitosocjologicznym. W trakcie inwentaryzacji wytypowano kila wiodących środowisk, od torfowiska wysokiego do zbiorowiska leśnego. Jest to najcenniejszy obszar w gminie. Zarejestrowano m. in. następujące taksony: torfowce, bagnica torfowa, bobrek trójlistkowy, czermień błotna, grzybień biały, kruszyna pospolita, modrzewnica zwyczajna, pięciornik błotny, porzeczka czarna, rosiczka okrągłolistna, szaleń jadowity, wiciokrzew pomorski, wrzosiec bagienny, wąkrota zwyczajna, welnianka wąskolistna, welnianka szerokolistna i żurawina błotna.

8. Ogólna charakterystyka zagrożeń dla szaty roślinnej gminy Świerżno

Szata roślinna gminy Świerżno na przestrzeni ostatnich kilku wieków podlegała dynamicznym przekształceniom, spowodowanym przede wszystkim działalnością człowieka w zakresie rolnictwa.

Do działań szczególnie niekorzystnie wpływających na zasoby przyrodnicze szaty roślinnej tej gminy, należy zaliczyć:

- ⇒ przekształcenie lasów w tereny upraw rolnych o czym świadczy lesistość tej gminy, a także mapa potencjalnej roślinności tej gminy,
- ⇒ melioracje terenów podmokłych prowadzące do osuszania bagien i mokradeł,
- ⇒ nadmierne przesuszanie gleb, w szczególności w obrębie pradoliny pomorskiej,
- ⇒ przekształcanie łąk i pastwisk istniejących w pradolinie pomorskiej w pola uprawne, co należy uznać za poważny błąd agrotechniczny,
- ⇒ zaniechanie użytkowania łąk i pastwisk, co prowadzi do zarastania tych gruntów przez krzewy i

- drzewa, co prowadzi do eliminacji tych siedlisk,
- ⇒ chemizacja rolnictwa, zanieczyszczenie wód i gleb, powodujące m. in. przyspieszenie eutrofizacji zbiorników wodnych i cieków,
 - ⇒ błędy w gospodarce rolnej, prowadzące do degradacji gruntów ornych i użytków zielonych,
 - ⇒ błędy w gospodarce leśnej prowadzące m. in. do pinetyzacji (borowacenia) lasów i ich monotypizacji,
 - ⇒ wydobywanie żwiru, torfu i innych kopalin,
 - ⇒ wypalanie pól, łąk i torfowisk,
 - ⇒ zbieractwo ziół, w szczególności gatunków chronionych, rzadkich i ginących, owoców runa na terenach wrażliwych np. na wydeptywanie,
 - ⇒ działalność gospodarcza i realizowane inwestycje,
 - ⇒ wycinka drzew w związku z poszerzeniem dróg, dla pozyskania opału, pod budownictwo, itd.,
 - ⇒ dewastacja obiektów parkowych i cmentarzy, wycinanie starych i okazałych drzew,
 - ⇒ inne.

Zgodnie z definicją przyjętą przez Liro (1995, 1998) w obrębie gminy Świerżno, gdzie leży fragment pradoliny pomorskiej Łądkowskiego Kanału i dolin rzecznych Świńca, Stuchowskiej Strugi, Wołczy, Niemicy i Janicy, należy stwierdzić, że na obszarze gminy Świerżno nie występują istotne bariery ekologiczne dla szaty roślinnej.

9. Podsumowanie

- 1) Przeprowadzona waloryzacja obszaru gminy Świerżno potwierdziła obecność pospolitych, jak i rzadkich gatunków flory.
- 2) Stwierdzono tu obecność 27 taksonów roślin naczyniowych i jednego grzyba, z tego 20 chronionych ściśle i 7 częściowo, ujętych w rozporządzeniu Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 6 kwietnia 1995 r. (Dz. U. Nr 41, poz. 214). Do najcenniejszych należy zaliczyć wrzośca bagiennego, storczyka błotnego oraz rosiczkę okrągłolistną. Równie interesujące są stanowiska masowego występowania arcydzięgla litwora, wiciokrzewu pomorskiego oraz bluszczu.
- 3) Stwierdzone stanowiska wrzośca bagiennego, storczyka błotnego, podkolana białego, oraz rosiczki okrągłolistnej są pierwszymi informacjami o tych gatunkach w gminie.
- 4) Stwierdzono także stanowiska gatunków roślin ujętych na liście taksonów chronionych, jak przebiśnieg, śnieżyca, bluszcz, cis, barwinek, orlik, których stanowiska nie mogą być zaliczone do

naturalnych (parki podworskie, ogródki, cmentarze). Jednakże ze względu na to, że stanowią one rezerwuár bazy genowej, warto je chronić.

- 5) Nie odnaleziono jednego gatunku storczyka - kukułki szerokolistnej, podawanej dla tego terenu sprzed kilkudziesięciu lat.
- 6) W trakcie inwentaryzacji nie potwierdzono obecności gatunków ujętych na listach Konwencji Berneńskiej.
- 7) W trakcie inwentaryzacji nie potwierdzono obecności siedlisk i gatunków ujętych na listach Dyrektywy Habitatowej. Analiza uwarunkowań załącznika III tej dyrektywy wskazuje, że ochroną należy objąć torfowiska leżące w tej gminie.
- 8) W obrębie tej gminy znajduje się kilka parków podworskich cechujących się niegdyś bardzo wysokimi walorami. Do nich należy zaliczyć parki w Stuchowie, Gostyniu, Sulikowie oraz Świerznie. Obecnie wszystkie te parki są mniej lub bardziej przekształcone i zaniedbane, przez to dla zachowania ich walorów wymagają podjęcia działań sanacyjnych.
- 9) Generalnie należy stwierdzić, że walory szaty roślinnej tej gminy są przeciętne, miejscami wysokie.

III. WALORYZACJA FAUNISTYCZNA

Fauna Pomorza Zachodniego w porównaniu z innymi rejonami Polski, na których działają od lat silne ośrodki naukowe, została słabo poznana. Niewiele jest prac o występowaniu i rozmieszczeniu bezkręgowców, a spośród kręgowców jedynie ornitofauna jest stosunkowo dobrze opisana. Wykonana w sezonie 1999/2000 inwentaryzacja nie mogła więc, siłą rzeczy, uzupełnić tej ogromnej luki, ale dała poważny przyczynek do rozpoznania ogólnej wartości faunistycznej tego terenu.

Przeprowadzone lustracje terenowe i analiza literatury przedmiotu pozwoliła wytypować najcenniejsze pod względem faunistycznym obszary i określić ich walory.

Największy nacisk położono na środowiska wodne i wodno-błotne, albowiem, zgodnie z obecnym stanem wiedzy, tego typu tereny są z jednej strony najciekawsze przyrodniczo, cechują się największą różnorodnością gatunkową, a z drugiej strony bardzo szybko ulegają degradacji i zaniżaniu na skutek gospodarczej działalności człowieka.

W Polsce prawną ochroną gatunkową objętych jest 471 gatunków zwierząt, z czego najwięcej gatunków chroni się spośród ptaków, bo aż 319, a następnie spośród owadów (72 gatunki). Poza tym wiele gatunków zwierząt łownych (ssaków, ptaków i ryb) podlega ochronie według prawa łowieckiego.

1. Ogólna charakterystyka faunistyczna gminy

Fauna gminy Świerżno nie była nigdy wcześniej przedmiotem szczegółowej analizy; nie prowadzono tu badań zoologicznych. Również w przypadku fauny nie istnieją dla tej gminy przeglądowe lub specjalistyczne opracowania zoologiczne. Jedynie pewne raczej przyczynkarskie informacje o bezkręgowcach i kręgowcach można znaleźć w opracowaniach naukowych różnych autorów, atlasach faunistycznych i innych opracowaniach ogólnych, a także publikacjach nie mających charakteru naukowego, w których brak jest danych o stanowiskach poszczególnych gatunków w okresie rozrodu lub migracji. Dotychczasowe rozpoznanie zasobów fauny gminy Świerżno, zarówno sprzed 1945 roku, jak i po tej dacie jest więc minimalne. Ani przed, ani po 1945 roku nie opublikowano jakiegokolwiek opracowania dotyczącego całości fauny lub wybranej gromady zwierząt tej gminy.

Mając powyższe fakty na uwadze, należy stwierdzić, iż odczuwalny jest brak całościowej monografii faunistycznej tego terenu, a niniejszą waloryzację faunistyczną należy uznać za pierwsze opracowanie o faunie gminy Świerżno.

Zgodnie z regionalizacją zoogeograficzną (Kondracki, 1988) gmina Świerżno została zakwalifikowana do prowincji europejsko - zachodniosyberyjskiej Palearktyki, krainy południowobałtyckiej, dzielnicy bałtyckiej.

Na skład fauny tej gminy ma niewątpliwie wpływ wiele czynników, m.in.:

- dość łagodny klimat o cechach klimatu morskiego,
- ukształtowanie terenu będące efektem przede wszystkim działalności ostatniego zlodowacenia, spływu dużych mas wody, wpływu wiatru,
- występowanie kilku cieków wodnych i nielicznych siedlisk podmokłych,
- znaczne pokrycie terenu gruntami ornymi, łąkami i pastwiskami,
- brak dużych zakładów przemysłowych.

Powyższe czynniki umożliwiły osiedlenie się dotychczas stwierdzonych gatunków bezkręgowców i kręgowców. Wiele z nich to gatunki objęte ochroną prawną na podstawie ustaw: o ochronie przyrody, Prawo łowieckie i o rybactwie śródlądowym, oraz międzynarodowymi aktami prawnymi dotyczącymi ochrony zwierząt i ich siedlisk.

Dotychczas stwierdzono 198 gatunków kręgowców tu się rozradzających (lub prawdopodobnie lęgowych), z których na obszarze gminy Świerżno zarejestrowano:

- **2 gatunki minogów,**
- **14 gatunków ryb,**
- **11 gatunków płazów,**
- **2 gatunki gadów,**
- **143 gatunki ptaków, w tym 110 lęgowych oraz 33 gatunki pojawiające się tu okresowo,**
- **26 gatunków ssaków.**

W trakcie trwania inwentaryzacji faunistycznej stwierdzono kilka wartościowych obszarów faunistycznych ze stanowiskami rzadkich i chronionych gatunków zwierząt. Należą do nich przede wszystkim:

- ⇒ fragment doliny pradoliny pomorskiej - doliny Kanału Łądkowskiego,
- ⇒ fragment doliny pradoliny pomorskiej - doliny Stuchowskiej Strugi,
- ⇒ dolina Wołczy i Świńca,
- ⇒ dolina Niemicy,
- ⇒ Puszcza Niczonowska wraz z drzewostanem Lasu Świerzniańskiego
- ⇒ kompleks Lasu na Starym Margowie, Ruiny Leśne, Stuchowskiego Lasu,
- ⇒ śródpolne oczka koło Starzy,

- ⇒ łąki i pola pomiędzy Będziszewem i Kępica,
- ⇒ wysoczyzna moreny dennej koło Gostynia,
- ⇒ śródleśne łąki i pola w obrębie Gostynia,
- ⇒ Łabędzie Bagno.

2. Wyniki inwentaryzacji wybranych grup fauny

W punkcie tym spisano gatunki ujęte w: „Polskiej czerwonej księdze zwierząt”, „Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce”, „Europejskiej czerwonej liście zwierząt i roślin zagrożonych wyginięciem w skali światowej”, „Czerwonej liście Meklemburgii”, „Czerwonej liście Brandenburgii” i „Czerwonej liście gatunków Pomorza Szczecińskiego”, a stwierdzone kiedykolwiek w obecnych granicach gminy.

W ANEKSIE podano wykaz gatunków zwierząt stwierdzonych na terenie gminy w trakcie inwentaryzacji przyrodniczej gminy oraz wykazanych przez innych autorów.

W przypadku listy gatunków zwierząt posłużono się następującymi oznaczeniami kategorii zagrożenia.

1. gatunki zagrożone w skali regionu:

ExP - gatunek, który ustąpił z ziem polskich (lub z Pomorza) w czasach historycznych,

E - gatunek skrajnie zagrożony i ginący,

V - gatunek narażony na wyginięcie,

R - gatunek rzadki,

O - gatunek wydobyty z niebezpieczeństwa,

I - gatunek o nieokreślonym statusie,

2. status ochronny poszczególnych gatunków:

OG - gatunek objęty ochroną gatunkową,

czOG - gatunek objęty częściową ochroną gatunkową,

OS - gatunek objęty ochroną strefową,

L - gatunek łowny.

2.1. Bezkręgowce

Bezkręgowce nie były przedmiotem szczegółowej inwentaryzacji faunistycznej, stąd dane o ich występowaniu pochodzą z literatury, bądź przypadkowych obserwacji.

W gminie Świerzno istnieje mozaika środowisk dogodna jako miejsca rozrodu i przebywania dla tej grupy zwierząt. Tym niemniej bezkręgowce tego obszaru nie zostały poznane w stopniu pełnym. Ich stopień poznania nie odbiega jednakże od wyników uzyskanych na terenach innych gmin województwa zachodniopomorskiego.

Poniżej zaprezentowano rodzaje i gatunki bezkręgowców interesujące ze względu na swoją rzadkość lub status, albo z powodu, iż mogą stanowić wskaźnik różnicowania ekologicznego terenu gminy, a których bytowanie stwierdzono w przeciągu ostatniego półwiecza lub w trakcie prowadzonej inwentaryzacji.

a) mięczaki

Spśród mięczaków stwierdzonych w granicach gminy Świerzno lub w bezpośrednim sąsiedztwie poniżej omówiono gromady małży i ślimaków. W gminie tej występują gatunki mięczaków przynależne przede wszystkim do gromady ślimaków. Natomiast ze względu na fakt, że gmina Świerzno jest uboga w zbiorniki i ciekі wodne, małże są tu bardzo skąpo reprezentowane.

MAŁŻE

Z terenu gminy Świerzno dane literaturowe (Włosik - Bieńczyk, 1992) nie podają żadnych informacji. W trakcie prowadzonych obserwacji zarejestrowano 3 gatunki małży. Żaden z tych gatunków nie podlega w Polsce ochronie, przy czym należy wspomnieć, że dla Pomorza Zachodniego nie opracowano jak dotąd czerwonej listy małży.

Stwierdzone gatunki to:

szczeżuja wielka - *Anodonta cygnea*

Jej obecność zarejestrowano w Stuchowskiej Strudze pomiędzy Stuchowem i Świerznem na dwóch stanowiskach. Wcześniej nie była podawana z tego ciekі.

szczeżuja spłaszczona - *Anodonta complanata*

Stwierdzono ją zarówno w Stuchowskiej Strudze koło Świerzna, jak i w Wołczy koło Jatek.

racicznica zmienna - *Dreissena polymorpha*

Stwierdzona w Stuchowskiej Strudze pomiędzy Stuchowem i Świerznem, w Wołczy koło Jatek.

ŚLIMAKI

W obrębie gminy Świerzno stwierdzono występowanie dwóch cennych gatunków ślimaków: **winniczka i żyworódki rzecznej**.

	Nazwa gatunku	Status ochronny	Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce *	Europejska czerwona lista zwierząt zagrożonych wy- ginięciem
1.	ślimak winniczek <i>Helix pomatia</i>	cz OG	-	+
2.	żyworódka rzeczna <i>Viviparus viviparus</i>	-	+	-

* - dla Pomorza Zachodniego nie opracowano jeszcze Czerwonej listy ślimaków.

Ślimak winniczek został zarejestrowany praktycznie w obrębie całej gminy. Winniczek występuje tu raczej nierównomiernie. Nie stwierdzono go nigdzie masowo. Stąd też w obrębie tej gminy w trakcie inwentaryzacji nie zarejestrowano żadnego punktu skupu tego ślimaka, nie było takowego również dawniej.

Żyworódkę rzeczną *Viviparus viviparus* zarejestrowano w wodach Wołczy i jez. Jatkowskiego oraz w ciągu Łądkowskiego Kanału, lecz nigdzie one nie występowała ona licznie.

b) stawonogi

Skorupiaki

Z obszaru gminy Świerzno brak jakichkolwiek danych o występowaniu raka szlachetnego i błotnego. Natomiast raka amerykańskiego stwierdzono w Kanale Łądkowskim u ujścia do jez. Liwia Łuża, będącym rezerwatem przyrody, które leży w gminie Rewal.

Pajęczaki

W trakcie trwania inwentaryzacji stwierdzono jedno stanowisko chronionego gatunku pajęczaka - **tygryzka paskowanego**. Znajdowało się one w obrębie kompleksu Łąbędziego Bagna. Mając na uwadze stwierdzenie tego pajaka w wielu miejscach dawnego woj. szczecińskiego, można sądzić, że jego stanowiska znajdują się w sąsiedztwie lub w innych częściach gminy.

Owady

Na terenie gminy stwierdzono gatunki owadów objętych ochroną gatunkową należące do różnych rzędów systematycznych.

Spośród blonkówek stwierdzono występujące na obszarze całej gminy 3 gatunki trzmieli: **trzmieła ziemnego, trzmieła kamiennika, trzmieła rudego**. Wszystkie te gatunki są chronione. Żaden z nich nie jest wpisany na Europejską czerwona lista zwierząt zagrożonych wyginięciem oraz Czerwoną listę zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce.

Należy tu wspomnieć, że w niedalekim sąsiedztwie gminy w rejonie Rzewnowa obserwowano rzadkie gatunki trzmieli: t. ozdobnego i t. paskowanego. Jako, iż nie prowadzono odłowu owadów, przeto ryzykownym jest podawanie innych gatunków. Jednakże należy przypuszczać, że lista gatunków pszczołowatych, w tym trzmieli, na tym terenie nie jest zamknięta.

Z chrząszczy stwierdzono 3 gatunki chronionych biegaczy, tj. **biegacza gajowego, biegacza fioletowego, biegacza ogrodowego**. Zarejestrowano je m. in. na obrzeżu kompleksu Niczonowskiej Puszczy i pól oraz łąk.

Wśród motyli nie stwierdzono **pazia królowej** (*Papilio machaon*), gatunku chronionego i zaliczanego do zagrożonych wyginięciem.

Natomiast w gminie Rewal Zyska (1996) stwierdził 27 gatunków motyli z tego dwa gatunki objęte Polską czerwoną listą zwierząt. Były to: *Lysandra bellargus* - modraszek adonis i *Nymphalis antiopa* - rusalka żałobnik. Ten ostatni gatunek jest zagrożony wyginięciem.

2.1.1. Strefy faunistyczne ważne dla bezkręgowców

Do stref faunistycznych ważnych dla bezkręgowców związanych ze środowiskami podmokłymi należy zaliczyć fragmenty dolin (pradoliny pomorskich) wypełnionych torfami. Są to:

Bw 1 - dolina Kanału Łądkowskiego

Bw 2 - dolina Stuchowskiej Strugi z ciekami zasilającymi ją,

Bw 3 - dolina Wolczy i Świńca,

Bw 4 - dolina bezimiennego cieku wypływającego pod Kaleniem,

Bw 5 - małe śródleśne oczka i torfowiska leżące koło Ciesławia, Jatek,

Bw 6 - kompleks Łabędziego Bagna.

Ze względu na skąpość materiału poznawczego nie udało się określić stref faunistycznych ważnych dla bezkręgowców lądowych.

W trakcie ostatnich kilkudziesięciu lat nie zgromadzono danych o faunie bezkręgowców gminy Świerżno. Inwentaryzacja przyrodnicza prowadzona tu na przełomie lat 1999/2000 nie wykazała wyjątkowego bogactwa tej fauny. Tym niemniej stwierdzono obecność kilku rzadkich i / lub chronionych gatunków bezkręgowców, związanych głównie z terenami podmokłymi oraz wodnymi. I tak rozpoznano:

- 7 gatunków, tj. winniczka oraz trzmiele i chrząszcze zaliczane do chronionych zgodnie z Rozporządzeniem MOŚZNiL z 1995 r. (Dz. U. Nr 13, poz. 61),

- 1 gatunek, tj. winniczka, wykazano z Europejskiej czerwonej listy zwierząt zagrożonych wyginięciem (wg Wajdy i Żurka),
- 3 gatunki wykazano z Czerwonej listy zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce (Głowaciński 1992), tj. dwa ślimaki i jednego motyla,
- 1 gatunek, tj. winniczka wpisanego na listę Konwencji Berneńskiej,
- ani jednego gatunku nie wykazano z Polskiej czerwonej księgi zwierząt,
- ani jednego gatunku nie wykazano z listy Dyrektywy UE tzw. Siedliskowej.

2.2. Kręgowce

Na obszarze gminy Świeržno w trakcie rocznej inwentaryzacji stwierdzono występowanie wielu cennych, jak i pospolitych gatunków kręgowców. Zinwentaryzowano i zgromadzono informacje o stanowiskach kręgloustych, ryb, płazów, gadów, ptaków i ssaków.

2.2.1. Ichtiofauna

KRĄGLOUSTE (SMOCZKOUSTE)

Na obszarze gminy Świeržno w trakcie trwania inwentaryzacji nie stwierdzono występowania żadnego gatunku z tej gromady.

Występowanie dwóch gatunków minogów: **minoga rzeczno** - *Lampetra fluviatilis* i **minoga strumieniowego** - *Lampetra planeri*, ujętych na Polskiej czerwonej liście, znane jest z kilku przy-morskich rzek naszego województwa oraz zlewni Odry i Drawy. Ostatnimi czasy potwierdzono także ich występowanie w Świńcu, a także w Stuchowskiej Strudze. Również jest bardzo prawdopodobne, że występują one w Łądkowskim Kanale. O takiej możliwości świadczą informacje o występowaniu tych kręgowców w akwenach mających bezpośrednie połączenie z tym ciekim na obszarze sąsiedniej gminy Karnice.

Ze względu na fakt, iż minogi są obecnie gatunkami rzadko lub bardzo rzadko występującymi w polskich wodach, zostały wykazane w Polskiej czerwonej księdze zwierząt (Głowaciński 1992) oraz Czerwonej liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce (Głowaciński 1992), a także Czerwonej liście dawnego województwa szczecińskiego (Zyska 1996). Ponadto gatunki te uznano za zagrożone w sąsiednich landach Niemiec: Brandenburgii i Meklemburgii - Przedpomorza.

RYBY

W trakcie inwentaryzacji przyrodniczej gminy Karnice w ramach obserwacji własnych, danych literaturowych lub na podstawie przekazanych informacji ustnych ustalono, że w obrębie tej gminy wy-

stępuje lub występowało **14 gatunków ryb**. Jest również prawdopodobne, że kolejne kilka gatunków może tu występować. Wśród gatunków stwierdzonych, żaden nie jest objęty ochroną gatunkową ani wpisany na czerwone listy gatunków zagrożonych wyginięciem; nie figurują też na listach Konwencji Berneńskiej i Dyrektywy Siedliskowej.

Stwierdzone gatunki to: ciernik, cierniczek, karaś pospolity, karp, leszcz, lin, miętus, okoń, płóc, pstrąg potokowy, szczupak, troć wędrowną, wzdręga, węgorz.

a) strefy faunistyczne dla ryb

W granicach administracyjnych gminy Świerżno i jego sąsiedztwie można wyodrębnić 4 obszary będące miejscem przebywania lub / i rozrodu ryb. Są to:

Symbol strefy	Lokalizacja	Charakter siedliska
Ry 1	Kanał Łądkowski	ciek charakteryzujący się wolnym spływem, o uregulowanym korycie przepływający przez zagospodarowane łąki, w części okresowo podtapiane, miejscami porośnięte krzakami.
Ry 2	Wołcza i Świniec	ciek o częściowo uregulowanym korycie, przepływający przez mozaikę środowisk, miejscami o dnie piaszczystym, dogodnym do tarła minogów, pstrąga potokowego i troci. Ciek ten charakteryzuje się okresowo szybszym spływem.
Ry 3	Stuchowska Struga	ciek o częściowo uregulowanym korycie, przepływający przez mozaikę środowisk, miejscami o dnie piaszczystym, dogodnym do tarła minogów, pstrąga potokowego i troci. Ciek ten charakteryzuje się okresowo szybszym spływem.
Ry 4	Niemica	ciek o częściowo uregulowanym korycie, przepływający przez mozaikę środowisk, miejscami o dnie piaszczystym, dogodnym do tarła minogów, pstrąga potokowego i troci. Ciek ten charakteryzuje się okresowo szybszym spływem.

W procedurze sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego należy objąć wymienione strefy szczególną troską. (rozdz. VI)

b) charakterystyka ichtiofauny gminy Świerżno

Sieć wodna gminy Świerżno ogranicza się do niewielkich cieków oraz kilku małych jeziorzek śródlądowych oraz jeziora Jatkowskiego. Stąd odnotowany skład gatunkowy nie jest najbogatszy, ograniczający się do pospolitych gatunków. Wyjątkiem jest pstrąg potokowy występujący od lat w Stu-

chowskiej Strudze pomiędzy Stuchowem a Świerznem, spotykany także w Wołczy, odławiany w tych ciekach. Warto nadmienić, że w latach 70-tych i 80-tych w ciekach tych prowadzone wsiedlanie smoltów troci.

Kolejnymi gatunkami występującymi w tej gminie, a zasługującymi na szczególne zainteresowanie są minogi, które w Świńcu i najprawdopodobniej w Stuchowskiej Strudze w okolicach Świerzna i Stuchowa mają swoje stanowiska.

Wyniki inwentaryzacji ichtiofauny skłaniają do następujących wniosków:

- 2 gatunki minogów tu stwierdzonych zaliczonych jest do chronionych w Polsce,
- ani jeden gatunek tu stwierdzony nie jest wpisany na Europejską czerwoną listę zwierząt zagrożonych wyginięciem (wg Wajdy i Żurka);
- 2 gatunki minogów tu stwierdzonych wpisanych jest na Czerwoną listę zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce (Głowaciński 1992);
- 2 gatunki minogów tu stwierdzonych wpisanych jest do Polskiej czerwonej księgi zwierząt (Głowaciński 1992);
- 2 gatunki minogów tu stwierdzonych wpisanych jest do Czerwonej księgi zwierząt Pomorza Szczecińskiego (Zyska 1996);
- 2 gatunki minogów tu stwierdzonych wpisanych jest na listę Konwencji Berneńskiej,
- 2 gatunki minogów tu stwierdzonych wpisanych jest na listę Dyrektywy UE tzw. Habitadowej,
- 5 gatunków, tj. minogi, miętus, pstrąg potokowy i troć jest wpisany na czerwoną listę Mecklemburską.

Analiza całokształtu zagadnień hydrologicznych, stanu czystości wód oraz danych inwentaryzacji ichtiofauny nasuwa następujące wnioski dotyczące kierunków działania dla ochrony i racjonalnej gospodarki rybostanem:

Dla ochrony ichtiofauny gminy Świerzno należy:

- podjąć bardziej skuteczne zwalczanie kłusownictwa rybackiego i wędkarskiego odnośnie połowów ryb łososiowatych w Świńcu, Stuchowskiej Strudze, Wołczy, Niemicy i być może Kanale Łądkowskim,
- ze strony PIOŚ i gminnych służb ochrony środowiska należy zwrócić szczególną uwagę na jakość wód cieków płynących przez gminę,
- podjąć działanie na rzecz lepszego rozpoznania zasobów ichtiologicznych ze szczególnym uwzględnieniem występowania i rozrodu minogów i troci,

- podjąć działania na rzecz szczególnej ochrony wód zlewni rezerwatu przyrody „Liwia Łu-
ża”,
- wprowadzić inne środków i metody wspomagające procesy samooczyszczania się wód.

2.2.2. Herpetofauna

Herpetofaunę tworzą dwie gromady kręgowców - płazy oraz gady.

a) płazy

Płazy stanowią najbardziej zagrożoną wyginieciem grupę kręgowców, dlatego wszystkie krajowe płazy objęte są ochroną gatunkową, całoroczną i okresową.

Są one bardzo czułymi bioindykatorami stanu środowiska. Główna przyczyna ich wymierania to osuszanie drobnych zbiorników wodnych i niegospodarna chemizacja rolnictwa.

Głowaciński et al. (1980), dokumentują występowanie w Polsce 18 gatunków płazów. Na terenach nizin możliwych do stwierdzenia jest 14 gatunków.

Na terenie gminy Świerzno stwierdzono występowanie **11 gatunków płazów**.

Wszystkie, za wyjątkiem żaby wodnej, są ujęte na Czerwonej liście dawnego województwa szczecińskiego (Zyska 1996). Natomiast żaden z nich nie jest ujęty na europejskiej i polskiej czerwonej liście.

Warto nadmienić, że wszystkie stwierdzone w gminie płazy są ujęte na liście Konwencji Berneńskiej, a także większość na liście Załącznika IV Dyrektywy Siedliskowej (p. rozdz. V).

Tabela 1. Wykaz i charakterystyka występowania gatunków płazów stwierdzonych w gminie Świerzno w sezonie 1999/2000.

KZ-PZ- kategoria zagrożenia na Pomorzu Szczecińskim (Zyska, 1996)

Płazy <i>Amphibia</i>					
Lp.	Gatunek	KZ-PZ	Cz. L.	SOch	Uwagi
1.	traszka zwyczajna	V	INT, N,	OG	Stwierdzona w oddz. 715 - 717 obr. Kamień Pom. Nadl. Gryfice.
2.	kumak nizinny	V	INT, N	OG	Stwierdzono 6 stanowisk: - na S oraz W od Rybic - 2 odrębne stanowiska, - na S od Strzeżewa, - w obrębie Bagna Łabędzin, - w sąsiedztwie Osieczy Kolonii - w dolinie Niemicy koło Szumiącej - w bezpośrednim sąsiedztwie gminy.

3.	grzebiuszka ziemna	R	INT, N	OG	Stwierdzona na 3 stanowiskach: -koło Gostynia, -na S od Styrzeżewa, -na S od Starzy.
4.	ropucha szara	R	N	OG	Obserwowano na 19 st. Z pewnością liczba stanowisk może być znacznie większa. Występuje: -w Puszy Nieczonowskiej, -w kpl. leśnym na N od Ciesławia w śródleśnych oczkach w oddz. -na S od PGR Starzy w ciągu śródpolnych oczek, -na S od Rybic, -na S od Gostynia, -w kompleksie Łabędziego Bagna, -na S od Trzebieradza, -w sąsiedztwie Krzemykowa na małych śródpolnych oczkach, -na S od PGR Stuchowa, - w dolinie Wołczy, -w dolinie Stuchowskiej Strugi, -w okol. jez. Jatkowskiego.
5.	ropucha zielona	V	INT, N	OG	Stw. na 3 stanowiskach: -na E od Strzeżewa, -na jez. Łabędzie, -na S-W od Margowa.
6.	ropucha paskówka	V	INT, N	OG	Stw. na 3 stanowiskach, tj. : -na S od Świerzna w dolinie Stuchowskiej Strugi, -w dolinie Wołczy w sąsiedztwie Krzekocina, -w sąsiedztwie Ciesławia.
7.	rzekotka drzewna	V	INT	OG	Gatunek rzadki w pasie Pobrzeża Bałtyku. Stwierdzona na 15 stanowiskach: -na S od Ciećmierza, -na S od Świerzna oraz na S-W od tej miejscowości, -na N-W od Margowa w dolinie Niemicy, -na S-E od Chomina, -na E od Osiecza, -w sąsiedztwie Krzepocina co najmniej 2 stanowiska, -w sąsiedztwie Ciesławia, -na S od Starzy w kompleksie oczek śródpolnych, -podmokłości na obszarze Puszy Nieczonowskiej, - w oddz. 643 - 644, 707, 715 - 717 Obr. Kamień Pom. Nadl. Gryfice.
8.	żaba jeziorkowa	R	N	cz OG	Stwierdzona na 16 stanowiskach: -w rejonie Strzeżewa, -w rejonie Starzy, m. in. w kompleksie jeziorek śródpolnych -na śródleśnych oczkach w oddz. Obr. Kamień Pom. Nadl. Gryfice, -w kompleksie Łabędzie Bagno, -w dolinie Wołczy pod Jatkami, -oczka na S od PGR Stuchowo, -na S od Trzebieradza, - na N od PGR Sulikowa.

9.	żaba moczarowa	R	INT,N	OG	Stw. na 16 st. w okolicach: Strzeżewa, Margowa, Łabędziego Bagna, Krzepocina, na S od Trzebieradza Ciesławia. Szczególnie liczne stanowiska znajdowały się w oddz. leśnych Obr. Kamień Pom. Nadl. Gryfice.
10.	żaba trawna	R	N	OG	Stwierdzono na 9 stanowiskach w rejonie: Rybic, Gostynia, Strzeżewa, Ugorów, Margowa, Krzemkowa i Łabędziego Bagna.
11.	żaba wodna	R	N	cz OG	W niniejszej inwentaryzacji faunistycznej żabę wodną obserwowano: -w oddz. 643 - 644, 660, 673, 678, 690, 707, 715 - 717 Obr. Kamień Pom. Nadl. Gryfice, -w sąsiedztwie Starzy, Ciesławia, Margowa, -w obrębie Łabędziego Bagna, -na jez. Jatkovskim.
-	żaby zielone żaby brunatne	-	-	-	Nie rozpoznane do gatunków żaby zielone i brunatne stwierdzono na części omówionych już wyżej akwenach. Tym niemniej warto przywołać część z nich. Są to okolice: Ciesławia, Gostynia, Trzebieradza, Margowa, Starzy, Stuchowa, Łabędziego Bagna, dolin Stuchowskiej Strugi i Wołczy oraz w oddz. leśnych Obr. Kamień Pom. Nadl. Gryfice.

Na terenie gminy Świerzno nie stwierdzono żaby śmieszki, która występuje na Pomorzu. Stwierdzono ją w sąsiedniej gminie Rewal.

Liczba stwierdzonych tu gatunków płazów w 2000 r. odbiega od danych zgromadzonych w trakcie inwentaryzacji dokonanej w ostatnich czterech latach w gminach: Rewal, Gryfice, Trzebiatów, a także w gminie Świerzno. Wydaje się, że na ten stan mają wpływ :

- ubogość zbiorników wodnych i innych potencjalnych miejsc dla rozrodu płazów w tej gminie,
- osuszenie większości terenów podmokłych występujących jeszcze w latach 60-tych,
- anomalie pogodowe, które wystąpiły wiosną 2000 r. (długotrwała susza).

Należy wobec stwierdzonych wyników stwierdzić, że gmina Karnice jest bardzo przeciętna pod względem zasobów płazów tu występujących.

b) gady

W trakcie waloryzacji gminy Świerzno odnotowano **2 gatunki gadów**.

Wszystkie stwierdzone gady objęte są ochroną gatunkową. Zostały także ujęte przez Zyskę (1996) na Czerwonej liście zwierząt Pomorza Szczecińskiego. Natomiast żaden z nich nie jest ujęty na europejskiej i polskiej czerwonej liście. Ponadto stwierdzone tu gady są ujęte na liście Konwencji Ber-

neńskiej, a tylko jaszczurka zwinka w Załączniku IV Dyrektywy Siedliskowej, natomiast wszystkie te gatunki znajdują się na Czerwonej liście Meklemburgii i Brandenburgii.

Tabela 2. Wykaz i charakterystyka występowania gatunków gadów stwierdzonych w gminie Świerzno w sezonie 1999/2000.

KZ-PZ- kategoria zagrożenia na Pomorzu Szczecińskim (Zyska, 1996)

Gady Reptilia					
Lp.	Gatunek	KZ-PZ	Cz. L.	SOch	Uwagi
1.	jaszczurka zwinka	R	INT, N	OG	Stw. na 1 st. w rejonie Łabędziego Bagna. W latach 70-tych była rejestrowana koło Margowa i Chomina. Należy przypuszczać, że gatunek w gminie Świerzno jest bardziej rozprzestrzeniony. Z pewnością występuje w dolinie Stuchowskiej Strugi..
2.	zaskroniec zwyczajny	R	N	OG	Stw. na 8 stanowiskach w rejonie: -Bagna Łabędzin, -jez. Jatkowskiego, -w lesie Ruiny Leśne, -w dolinie Wołczy i Stuchowskiej Strugi, w oddz. leśnych Obr. Kamień Pom. Nadl. Gryfice.

W trakcie inwentaryzacji gminy Świerzno w sezonie 1999/2000 nie stwierdzono jaszczurki żyworodnej i padalca zwyczajnego. Istnieją wszakże w Świerznie dogodne dla tych gatunków siedliska np. w okolicach Ciesławia, stąd należy się ich spodziewać również w tej gminie.

c) charakterystyka herpetofauny gminy Świerzno

Berger i wsp. (1969) w swoim opracowaniu zawierającym przegląd literatury herpetologicznej Polski z ostatnich 250 lat przedstawili rozmieszczenie gatunków płazów i gadów. Dla obszaru Pomorza Bałtyku podano występowanie 12 gatunków oraz 1 o niesprawdzonych danych oraz 2 gatunków o danych wątpliwych.

Porównując dane opublikowane dla tego obszaru należy stwierdzić, że w trakcie trwania inwentaryzacji przyrodniczej gminy stwierdzono występowanie 11 gatunków płazów oraz 2 gatunków gadów. Wielkości te są zbliżone do danych uzyskanych w gminach sąsiadujących oraz średnich danych dla dawnego województwa szczecińskiego.

Tabela 3. Występowanie gatunków herpetofauny gminy Świerzno na tle danych dla Pobrzeża Bałtyku i województwa szczecińskiego.

PŁAZY			
GATUNEK	dane wg Bergera	dane z inwentaryzacji	dane dla województwa*
1. traszka grzebieniasta	-	-	+
2. traszka zwyczajna	-	+	+
3. kumak nizinny	-	+	+
4. grzebiuszka	-	+	+
5. ropucha szara	+	+	+
6. ropucha zielona	-	+	+
7. ropucha paskówka	+	+	+
8. rzekotka	-	+	+
9. żaba jeziorkowa	-	+	+
10. żaba wodna	+	+	+
11. żaba śmieszka	+	-	+
12. żaba trawna	+	+	+
13. żaba moczarowa	+	+	+
14. żaba dalmatyńska	-	-	+
GADY			
1. żółw błotny	+/-	-	+
2. padalec	+	-	+
3. jaszczurka zielona	?	-	+/-
4. jaszczurka zwinka	+	+	+
5. jaszczurka żyworodna	+	-	+
6. wąż Eskulapa	?	-	-
7. zaskroniec zwyczajny	+	+	+
8. gniewosz plamisty	+	-	+
9. żmija zygzakowata	+	-	+

* - stan ustalony na podstawie opracowania Zyski (1996) odnośnie Czerwonej księgi Pomorza Szczecińskiego, dostępnej literatury i opracowań gminnych oraz opracowań własnych autorów inwentaryzacji faunistycznej.

W trakcie inwentaryzacji ustalono, że najczęściej występującym gatunkiem wśród płazów są żaby zielone. Do najbardziej interesujących obserwacji należy zaliczyć stwierdzenie ropuchy zielonej i ropuchy paskówki.

Wśród płazów i gadów obserwowanych na terenie gminy Świerzno:

- 13 gatunków, tj. wszystkie tu stwierdzone są zaliczone do chronionych zgodnie z Rozporządzeniem MOŚZNiL z 1995 r. (Dz. U. Nr 13, poz. 61),

- na badanym terenie nie stwierdzono występowania gatunków chronionych lub zagrożonych wyginięciem i wymienionych na czerwonych listach i w czerwonych księgach zwierząt: polskiej, europejskiej,
- 12 gatunków, tj. wszystkie oprócz żaby wodnej, wpisano do Czerwonej księgi zwierząt Pomorza Szczecińskiego (Zyska 1996);
- 12 gatunków, tj. wszystkie oprócz żaby wodnej, wpisano na listę Konwencji Berneńskiej,
- 10 gatunków, oprócz traszki zwyczajnej, ropuchy szarej, i zaskronca, jest wpisanych na listę Dyrektywy UE tzw. Siedliskowej,
- 13 gatunków jest wpisanych na czerwoną listę Meklemburską.

d) strefy faunistyczne mające istotne znaczenie dla herpetofauny

W granicach administracyjnych gminy Świerzno i jej sąsiedztwie można wyodrębnić 10 interesujących obszarów (stref) będących miejscem przebywania lub / i rozrodu płazów i gadów. Są to:

Symbol strefy	Lokalizacja	Charakter siedliska	Gatunki związane ze strefą
Pz 1	fragment doliny Kanału Łądkowskiego	zagospodarowane łąki, w części okresowo podtapiane, miejscami porośnięte krzakami	żaby zielone, żaby brunatne, zaskroniec
Pz 2	fragment pradoliny pomorskiej - doliny Stuchowskiej Strugi	dolina rzeczna z zagospodarowanymi łąkami, w części okresowo podtapianymi, miejscami porośnięta krzakami, sąsiadująca z kompleksem leśnym	ropuchy, żaby zielone, rzekotka drzewna, kumak nizinny, żaby brunatne,
Pz 3	dolina Wołczy	dolina rzeczna z zagospodarowanymi łąkami, w części okresowo podtapianymi, miejscami porośnięta krzakami, sąsiadująca z kompleksem leśnym	ropuchy, żaby zielone, rzekotka drzewna, żaby brunatne, zaskroniec
Pz 4	dolina Niemicy	dolina rzeczna z zagospodarowanymi łąkami, w części okresowo podtapianymi, miejscami porośnięta krzakami, sąsiadująca z kompleksem leśnym	ropuchy, żaby brunatne, rzekotka drzewna, kumak nizinny, zaskroniec
Pz 5	dolina Świńca	dolina rzeczna z zagospodarowanymi łąkami, w części okresowo podtapianymi, miejscami porośnięta krzakami, sąsiadująca z kompleksem leśnym	żaby brunatne i zielone, rzekotka, kumak nizinny, ropucha szara i r. zielona, zaskroniec
Pz 6	Puszcza Niczonowska wraz z drzewostanem Lasu Świerzniańskiego	duży kompleks leśny wraz z lokalnymi obniżeniami, małymi ciekami, torfowiskami	żaby brunatne, rzekotka drzewna, ropucha szara

Pz 7	kompleks Lasu na Starym Margowie i Stuchowskiego Lasu	duży kompleks leśny wraz z lokalnymi obniżeniami, małymi ciekami, torfowiskami	traszka zwyczajna, ropucha szara, żaby brunatne i zielone, rzekotka
Pz 8	wilgotne obniżenia w Ruinach Lasu, Bagno Dzików, jez.Jatkowskie	torfowisko przejściowe, małe śródleśne oczka w obrębie kompleksu leśnego, jezioro Jatkowskie	żaby brunatne i zielone, ropucha szara i zaskroniec
Pz 9	śródpolne oczka koło Starzy	małe oczka polodowcowe o ubogiej roślinności wynurzonej i bogatym ok.100-letnim zadrzewieniu dębowym	żaby zielone i brunatne, ropucha szara, rzekotka
Pz 10	Łabędzie Bagno	kompleks oczek leżących w zatorfionej dolinie	kumak nizinny, żaby zielone, zaskroniec

W procedurze sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego tereny te należy objąć szczególną troską, m. in. poprzez objęcie ich ochroną w prawie miejscowym.

2.2.3. Awifauna

Awifaunę gminy Świerzno omówiono biorąc pod uwagę awifaunę występującą w okresie lęgowym i poza tym okresem, tj. w trakcie przelotów i zimowania. Pełen wykaz gatunków zawarto w ANEKSIE.

W trakcie inwentaryzacji tej gminy oraz na podstawie danych archiwalnych pochodzących z ostatnich 15 lat, a dotyczących przede wszystkim awifauny pradoliny pomorskiej, zarejestrowano w okresie lęgowym w gminie Świerzno 110 gatunków ptaków uznanych za gniazdujące lub prawdopodobnie gniazdujące lub gniazdujące w ostatnich 50 latach.

Poniżej omówiono gatunki zaliczane do najcenniejszych.

Tabela 4. Wykaz i charakterystyka występowania najcenniejszych gatunków ptaków gminy Świerzno stwierdzonych w trakcie inwentaryzacji w sezonie 1999/2000.

KZ-PZ- kategoria zagrożenia na Pomorzu Szczecińskim (Zyska, 1996)

L- gatunek lęgowy

pL- gatunek prawdopodobnie lęgowy

Ptaki Aves						
Lp.	Gatunek	KZ-PZ	Cz. L.	SOch	Wyst.	Uwagi
1.	perkozek	-	-	OG	L	Stw. na 4 stanowiskach: -na S od Strzeżewa, -w oddz. 673 Obr. Kamień Pom. Nadl. Gryfice, -na S od Stuchowa, -w kompleksie Łabędziego Bagna 1 - 2 par. Liczbę par lęgowych należy ocenić max. na 5.

2.	perkoz dwuczuby	-	-	OG	L	Gatunek ten jest rzadki i obserwowany był tylko na 1 st. w kompleksie Łabędziego Bagna.
3.	perkoz rdzawoszyi	R	INT,N	OG	L	Stwierdzony na 1 st. na S od Strzeżewa.
4.	bocian biały	R	INT,N	OG	L	Stwierdzono gnieźdzenie tego gatunku na 23 stanowiskach zlokalizowanych w następujących miejscach: -po 1 gnieździe w: Będziszewie, Chominie, Chominie - Kolonii, Ciesławiu, Gostyniu, Grębicach, Kaleniu, Kępica, Krzemikowie, Krzepocinie, Margowie, Osieczu, Redlinach, Stuchowie, Starzy, Trzebieradzu, -po 2 gniazda w : Gostyniu, Jatkach, Sulikowie, Świerżnie, -po 3 gniazda w : Ugorach, Łącznie stwierdzono 27 gniazda bociana, w większości zajętych. Wartość ta jest większa od danych z lat 60-tych i początku 90-tych.
5.	łabędź niemy	-	-	OG	L	Stwierdzono 2 stanowiska lęgowe, po 1 parze na stanowisku: -w obrębie Łabędziego Bagna, -na S od Strzeżewa.
6.	gęś gęgawa	R	-	Ł	L	Stwierdzona na 1 stanowisku: na S od Strzeżewa (2-3 par).
7.	cyranka	R	N	Ł	L	Stwierdzona na 1 stanowisku: na S od Strzeżewa - 1 para.
8.	plaskonos	R	N	Ł	L	Stwierdzona na 1 stanowisku: na S od Strzeżewa 1 para.
9.	trzmielojad	V	INT, N	OG	pL	Obserwowany na 2 stanowiskach w okolicach Margowa i Szumiącej
10.	kania czarna	V	INT, N	OG, OS	P	Gniazdo nie zostało odnalezione, istnieje w obrębie pradoliny pomorskiej.
11.	kania rdzawa	O	INT, PCZ, N	OG, OS	P	Drapieżnik ten był regularnie obserwowany w sezonie lęgowym na 3 stanowiskach : -w dolinie Stuchowskiej Strugi, -na E od Ugorów -w dolinie Niemicy Nie odnaleziono gniazd, natomiast wiadomo, że jest lęgowy w sąsiedniej gm. Kamień Pomorski.
12.	bielik	V	INT, PCZ, N	OG, OS	L	Od lat znane jest stanowisko bielika z Leśn. Świerżno Nadl. Gryfice. W trakcie trwania inwentaryzacji stwierdzono, że gniazda zlokalizowane w w/w tym miejscu nie istnieją. Likwidacja tego stanowiska nakłada się z budową wiertni w Kaleniu, oddalonej od gniazda bielika o około 1,2 km. Gatunek ten był obserwowany w sezonie lęgowym. Nowe stanowisko lęgowe nie jest znane.

13.	błotniak stawowy	R	INT, N	OG	L	Stwierdzono 6 par lęgowych w rejonie: -na S od Strzeżewa (2 pary), -na S od Gostynia, -na N-E od Rybic, -w kompleksie Łabędziego Bagna, - na E od Dąbrowy.
14.	błotniak łąkowy	V	INT, PL, N	OG	L	Stw. na 2 - 3 stanowiskach, tj. : -w obrębie Rybic, Sulikowa i Strzeżewa 1 -2 pary, -w Kępicy. W sąsiednich gminach wykazano lęgi tego błotniaka.
15.	błotniak zbożowy	V	INT, PL, N	OG	pL	W 1980 r. były regularnie obserwowane przez cały sezon lęgowy na krawędzi pradoliny pomorskiej w gminie Karnice i Rewal. W trakcie inwentaryzacji 1999/2000 zaobserwowano go w okresie rozrodu na obszarze gminy Świerżno w Dolinie Stuchowskiej Strugi w sąsiedztwie osady Redliny.
16.	jastrząb gołębiarz	-	INT, N	OG	L	Jego obecność zarejestrowano : -w rejonie Będziszewa, -w rejonie Niemicy na wysokości Margowa i Szumiącej Kolejne stanowiska lęgowe znajdują się prawdopodobnie na obszarze Niczonowskiej Puszczy. W trakcie trwania inwentaryzacji gniazd nie znaleziono.
17.	krogulec		INT, N	OG	pL	W trakcie trwania inwentaryzacji zarejestrowano tego drapieżnika w rejonie Ugorów. Gniazd nie znaleziono
18.	myszolów	-	INT	OG	L	Stwierdzono co najmniej 9 par lęgowych, występujących w sąsiedztwie jez. Jatkowskiego, w dolinie Wołczy między Chominem i Jatkami (2 pary), w dolinie Niemicy w sąsiedztwie Margowa (co najmniej 3 pary), Łabędziego Bagna, w obrębie Niczonowskiej Puszczy (2 - 3 par).
19.	kuropatwa	-	-	Ł	L	Stwierdzona na 1 stanowisku w rejonie Gostynia. Populacja tego kuraka znajduje się w bardzo niekorzystnej sytuacji. Dane łowieckie wskazują natomiast, że w obrębach obwodów łowieckich położonych m. in. w gminie Świerżno bytują kuropatwy i nie należą do rzadkości.
20.	przepiórka	V	N	Ł	L	Stwierdzona na 8 stanowiskach: -na S od Rybic, -w dolinie Stuchowskiej Strugi w sąsiedztwie Ugorów, -na S od Margowa, -koło Będziszewa, -na W od Stuchowa - w rejonie Osieczy Kolonii (2 stanowiska Występuje również w sąsiednich gminach.
21.	wodnik	-	INT, N	OG	L	Stwierdzony na 2 stanowiskach: - na S od Strzeżewa, - w obrębie Bagna Łabędzin.

22.	kropiatka	V	INT, PL N,	OG	L	Stw. na 1 stanowisku - na S od Strzeżewa
23.	derkacz	V	INT, N	OG	L	Stwierdzony na ponad 13 stanowiskach, gdzie zarejestrowano co najmniej 26 ptaków: -pradolina pomorska nad Kanałem Łądkowskim - rejon Rybic i Gostynia (6 -7 ptaków) -na S oraz E od Strzeżewa i Sulikowa, (ok.7 ptaków) -na S od Dąbrowy, -na S od Redliny, -w dolinie Stuchowskiej Strugi (ok. 8 ptaków) -w dolinie Niemicy (ok.2 ptaków). Derkacz w minionych latach był stosunkowo licznie stwierdzany w pradolinie pomorskiej, przez którą przepływa Łądkowski Kanał.
24.	kokoszka wodna	-	INT	OG	L	Stwierdzona na 6 stanowiskach, -na S od Strzeżewa, -w dolinie Niemicy koło Margowa, -Na S od Stuchowa, -na W od Starzy, -na N od Ciesławia w oddz. 715 - 717 Obr. Kamień Pom. Nadl. Gryfice, -w obrębie Łabędziego Bagna. Jej liczebność oceniono na 6 par
25.	łyśka	-	-	Ł	L	Jej lęgi stwierdzono na co najmniej 5 stanowiskach: -w obrębie Łabędziego Bagna - kilka par, -na N od Ciesławia w kompleksie oczek śródlęśnych oddz. 715 - 717 Obr. Kamień Pom. Nadl. Gryfice, -na jez. Jatkowskim, -na kompleksie oczek na S od Starzy. Należy stwierdzić, że na tak pospolitego chruściela liczba stanowisk i par jest bardzo skąpa. Wielkości te odzwierciedlają w gminie Świerzno ubogość siedlisk dogodnych dla ptaków wodno - błotnych.
26.	żuraw	-	INT, N	OG	L	Stwierdzony na mokradłach w rejonie: -Gostynia, -Strzeżewa, -Dąbrowy, -Redlin, -lasu Ruiny Leśne, -Starzy w obrębie Stuchowskiej Strugi, -Ciesławia w kompleksie oczek śródlęśnych oddz. 715 - 717 Obr. Kamień Pom. Nadl. Gryfice. Liczbę par lęgowych - około 11 - 15
27.	czajka	-	INT, N	OG	L	Stwierdzono ją tylko w jednym rejonie, tj. w dolinie Stuchowskiej Strugi i Wołczy na wysokości miejscowości Ugory. Liczebność tego gatunku należy ocenić na kilka par.

28.	kszyk	-	INT, N	OG	L	W 2000 r. kszyka zarejestrowano tylko w dolinie Niemicy koło Szumiącej. W połowie lat 90. gatunek ten występował w rejonie Łabędziego Bagna. W latach 80-tych i na początku lat 90-tych gatunek ten występował w całej pradolinie pomorskiej, w odcinku przez który przepływa Łądkowski Kanał.
29.	sieweczka rzeczna	E (V)	INT, N	OG	L	W niniejszej inwentaryzacji zarejestrowano obecność tego gatunku tylko na 1 stanowisku: pod Łędzinem na rozlewisku w liczbie 1 - 2 par.
30.	czajka	-	INT, N	OG	L	Stwierdzono 15 par na 4 stanowiskach Łędzina na rozlewisku, Czaplina Małego, między Kusinem i Drozdowem, w pradolinie pomorskiej w dolinie Łądkowskiego Kanału.
31.	brodziec samotny (samotnik)	-	INT, N	OG	L	Stw. na 3 stanowiskach : - w kompleksie leśnym Ruiny Leśne, Bagno Dzików (1- 2 par), - w dolinie Niemicy między Szumiącą a Margowem, - w kompleksie Łabędzie Bagno
32.	mewa śmieszka	-	-	OG	P	Gnieźdzenia się śmieszki w tej gminie dotychczas nie stwierdzono. W sezonie lęgowym obserwowano żerujące ptaki na jez. Jatkowskim. Można przypuszczać, że w ciągu najbliższych kilku lat śmieszka zagnieździ się w tym miejscu..
33.	siniak	-	INT, N	OG	L	Stwierdzony w obrębie drzewostanów bukowych w Niczonowskiej Puszczy.
34.	sierpówka	-	INT	OG	L	Stwierdzona w rejonie miejscowości: Chomino, Cieślów, Gostyniec, Gostyń, Jatki, Krzepocin, Margowo, Starza, Stuchowo, Sulikowo, Świerżno.
35.	turkawka	-	INT	OG	L	Stw. w rejonie: Gostynia, Chomina, Jatek, Margowa i Szumiącej.
36.	zimirdek	V	INT, N	OG	L	Stwierdzony w okresie lęgowym w obrębie Stuchowskiej Strugi (2 pary) pomiędzy Stuchowem i Świerżnem.
37.	dzięcioł czarny	V	INT	OG	L	Stwierdzono 3 stanowiska par lęgowych: -w dolinie Stuchowskiej Strugi w sąsiedztwie Jatek -w dolinie Niemicy w rejonie Szumiąca - Margowo,, -w obrębie drzewostanów bukowych w Niczonowskiej Puszczy.
38.	pliszka górska	-	INT, N	OG	L	Stw. na 1 stanowisku w Jatkach nad Wołczą, prawdopodobnie również , co najmniej po jednym stanowisku pliszki znajduje się na Stuchowskiej Strudze w Stuchowie i Świerżnie.

39.	świerszczak	-	INT,N	OG	L	Gniazdowanie tego gatunku stwierdzono na ok. 10 stanowiskach w rejonie: -Kanału Łądkowskiego, -Stuchowskiej Strugi, -Świńca, -Niemicy.
40.	strumieniówka	-	INT,N	OG	L	Stwierdzono go na nie więcej niż 5 stanowiskach: -Kanału Łądkowskiego, -Stuchowskiej Strugi, -Świńca, -Niemicy, -na łące na E od Gostyńca.
41.	trzciniak	-	INT,N	OG	L	Stwierdzony tylko w obrębie Łabędziego Bagna.
42.	remiz	-	INT,N	OG	L	Ten rzadki gatunek stwierdzono tylko na jednym stanowisku na S od Strzeżewa.
43.	srokosz	-	N	OG	PL	Stwierdzony na 2 stanowiskach: -na S od Strzeżewa, -w dolinie Stuchowskiej Strugi w okol. Ugorów.
44.	gąsiorek	-	N	OG	L	Stwierdzono ok.15 par lęgowych par na pograniczu pradoliny pomorskiej i wysoczyzny morenowej.
45.	kruk	-	-	OG	L	Stwierdzono 2-3 lęgowe pary. Gniazd nie znaleziono. Lecz z pewnością znajdują się one w pobliżu Margowa, Ciesławia i Jatek - Ugorów.

a) informacja o lęgowych gatunkach ptaków notowanych wcześniej w obrębie gminy Świerżno, a nie stwierdzonych w trakcie inwentaryzacji w sezonie 1999/2000r

dudek - *Upupa epops*

Informacje o możliwości występowania dudka w dolinie Świńca podał Zyska (1996). Brak jest bezspornych dowodów, że występuje on obecnie. W trakcie inwentaryzacji nie stwierdzono tego gatunku.

sowa błotna - *Asio flammeus*

Informacje o możliwości występowania tej sowy w dolinie Świńca podał Zyska (1996). Brak jest jednak na to bezspornych dowodów. W trakcie inwentaryzacji nie stwierdzono tego gatunku. Również w ostatnich dziesięciu latach brak jest informacji o występowaniu na tym terenie tej sowy.

krwawodziób - *Tringa totanus*

Krwawodziób w latach 70-tych i 80-tych gnieździł się regularnie na łąkach leżących wzdłuż Łądkowskiego Kanału. Natomiast w 2000 r. nie zarejestrowano w tym rejonie ani jednego tokującego

osobnika tego gatunku. Również w dolinie Stuchowskiej Strugi nie słyszano i nie widziano go w sezonie lęgowym.

Świadczy to o bardzo niepokojącej tendencji zaniku stanowisk lęgowych rycyka. Można sądzić, że jedną z przyczyn tego zjawiska może być zaniechanie na tym obszarze gospodarki kośno - pastwiskowej.

rycyk - *Limosa limosa*

W latach 70-tych i 80-tych rycyk gnieździł się regularnie na łąkach w pradolinie pomorskiej wzdłuż Łądkowskiego Kanału. W trakcie inwentaryzacji nie zarejestrowano w pradolinie pomorskiej w obrębie gminy Świerżno ani jednego tokującego osobnika tego gatunku. Również w dolinie Stuchowskiej Strugi nie słyszano i nie widziano go w sezonie lęgowym.

Świadczy to o bardzo niepokojącej tendencji zaniku stanowisk lęgowych rycyka. Można sądzić, że jedną z przyczyn tego zjawiska może być zaniechanie na tym obszarze gospodarki kośno - pastwiskowej.

b) obserwacje przelotnych lub rzadko spotykanych gatunków ptaków

Awifauna przelotna i zimująca tego obszaru jest słabo poznana. W trakcie lustracji jesienno - zimowych oraz na podstawie wyników obserwacji prowadzonych przez pracowników SSO „Świdwie” oraz ornitologów zrzeszonych w towarzystwach ornitologicznych wynika, że obszar gminy Świerżno nie stanowi kluczowego obszaru dla tego rodzaju awifauny.

Stwierdzono, że obszar ten jest wykorzystywany w tym okresie przez:

- gęsi, które spotyka się tu w stadach kilkuset osobników w trakcie przelotów jesiennych i wiosennych, rzadko w okresie zimowania,
- ptaki drapieżne, głównie myszołowy włochate i zwyczajne,
- żurawie, chętnie żerujące na polach, a także spotykane w stadach do kilkuset osobników w dolinie Stuchowskiej Strugi. Stanowią one, wg mieszkańców i okolicznych rolników duże utrapienie, gdyż wyżerają i niszczą zasiewy zbóż, ziemniaków,
- siewkowce, w tym siewnice i siewki złote oraz czajki,
- ptaki śpiewające, głównie łuszczeniaki.

c) charakterystyka ornitofauny gminy Świerżno

Dotychczas w obrębie granic gminy Świerżno zarejestrowano co najmniej **143 gatunki ptaków**, z tego lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych, albo które w ostatnich 50 latach tu gniazdowały - co

najmniej 110. Spośród gatunków lęgowych znaczna część zaliczana jest do ginących i zagrożonych wyginięciem. Wśród ptaków lęgowych lub prawdopodobnie lęgowych obserwowanych na terenie gminy Świerzno stwierdzono:

- 103 gatunki zaliczane do chronionych zgodnie z Rozporządzeniem MOŚZNiL z 1995 r. (Dz. U. Nr 13, poz. 61),
- 3 gatunki: bielika, kanię rdzawą i derkacza, wpisane na Europejską czerwoną listę zwierząt zagrożonych wyginięciem (wg Wajdy i Żurka);
- 6 następujących gatunków: bielik, błotniak zbożowy, błotniak łąkowy, kania rdzawa, orlik krzykliwy, kropiatka, wpisanych na Czerwoną listę zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce (Głowaciński 1992);
- 6 następujących gatunków: bielik, błotniak zbożowy, błotniak łąkowy, kania rdzawa, orlik krzykliwy, kropiatka, wykazanych w Polskiej czerwonej księdze zwierząt,
- 20 gatunków wpisanych do Czerwonej księgi zwierząt Pomorza Szczecińskiego (Zyska 1996);
- 102 gatunki wpisane na listę Konwencji Berneńskiej
- 36 gatunków wpisanych na listę Dyrektywy UE tzw. Ptasiej,
- 33 gatunki wpisane na czerwoną listę Meklemburską.

Zarejestrowana w gminie Świerzno liczba występujących gatunków ptaków, jak i liczebności par lęgowych lub stad ptaków nie stwarzają podstaw dla stawiania tej gminy w randze obszarów o znaczeniu ponadlokalnym i ponadkrajowym dla awifauny. Natomiast pewne fragmenty gminy spełniają kryteria obszarów cennych pełniących funkcję ostoi ptaków, m. in. dolina Świńca, Stuchowskiej Strugi oraz Wołczy na pewnym niewielkim fragmencie została ujęta w wykazie polskich ostoi ptaków (Gromadzki i in. 1994).

Zgodnie z podziałem przyjętym przez Bird Life International (2000) w Polsce obecnie istnieje 77 ostoi ptaków. Wśród nich nie ma żadnego leżącego w obrębie gminy Świerzno.

d) strefy faunistyczne mające istotne znaczenie dla istnienia awifauny lęgowej

W granicach administracyjnych gminy Świerzno i jej bezpośrednim sąsiedztwie można wyodrębnić **12 stref** mających istotne znaczenie dla istnienia awifauny lęgowej. Są nimi:

Symbol strefy	Położenie strefy	Charakter siedliska	Gatunki związane ze strefą
Pt 1	fragment doliny pradoliny pomorskiej -doliny Kanalu Łądkowskiego	zagospodarowane łąki, w części okresowo podtapiane, miejscami porośnięte krzakami	błotniaki, derkacz, przepiórka, siewkowce, świerszczak, miejsce żerowania drapieżników

Pt 2	fragment doliny pradoliny pomorskiej -doliny Stuchowskiej Strugi	dolina rzeczna wraz z zagospodarowanymi łąkami w części okresowo podtapianymi, miejscami porośnięte krzakami, sąsiadująca z kompleksem leśnym	derkacz, przepiórka, zimorodek, pliszka górska, dzierzby i inne ptaki śpiewające, miejsce żerowania drapieżników oraz odpoczynku żurawia
Pt 3	dolina Wołczy	dolina rzeczna wraz z zagospodarowanymi łąkami w części okresowo podtapianymi, miejscami porośnięte krzakami, sąsiadująca z kompleksem leśnym	derkacz, przepiórka, żuraw, dzierzby, ptaki drapieżne, pliszka górska
Pt 4	dolina Niemicy	dolina rzeczna wraz z zagospodarowanymi łąkami w części okresowo podtapianymi, miejscami porośnięte krzakami, sąsiadująca z kompleksem leśnym	przepiórka, derkacz, ptaki drapieżne, brodziec samotny
Pt 5	dolina Świńca	dolina rzeczna wraz z zagospodarowanymi łąkami w części okresowo podtapianymi, miejscami porośnięte krzakami	kaczki, gęgawa, bocian biały, błotniaki, chruściele, siewkowce, sowa błotna, dudek, ptaki śpiewające
Pt 6	Puszcza Niczonowska wraz z drzewostanem Lasu Świerzniańskiego	duży kompleks leśny wraz z lokalnymi obniżeniami, małymi ciekami, torfowiskami	żuraw, ptaki drapieżne, w tym bielik, kanie, słonka, dzięcioł czarny, sowy, ptaki śpiewające
Pt 7	kompleks : Lasu na Starym Margowie, Ruiny Leśne, Stuchowskiego Lasu	duży kompleks leśny wraz z lokalnymi obniżeniami, małymi ciekami, torfowiskami	żuraw, ptaki drapieżne, w tym orlik, słonka, dzięcioł czarny, sowy, ptaki śpiewające
Pt 8	śródpolne oczka koło Starzy	małe oczka polodowcowe o ubogiej roślinności wynurzonej jednakże bogatym zadrzewieniu dębowym liczącym co najmniej 100 lat	łyśka, kokoszka, krzyżówka, dzięcioły, sowy
Pt 9	łąki i pola pomiędzy Będziszewem i Kępicą	łąki i pola z niewielkimi zadrzewieniami pociętymi małymi ciekami	błotniak łąkowy, bocian biały, przepiórka, dzierzby, żerowisko dla drapieżników, ptaki śpiewające
Pt 10	wysoczyzna moreny dennej koło Gostynia	obszar pól uprawnych i użytków zielonych	przepiórka, derkacz, kuropatwa, ptaki śpiewające
Pt 11	śródleśne łąki i pola w obrębie Gostynia	śródleśne łąki i pola leżące wzdłuż bezimiennego cieku	kokoszka, łyśka, krzyżówka

Pt 12	Łąbędzie Bagno	kompleks oczek leżących w zatorfione dolinie	perkozy, łąbędź niemy, gęga-wa, kaczki, chruściele, żuraw, błotniak stawowy, drobne śpiewające, żerowisko dla drapieżników, bociana białego
--------------	----------------	--	---

2.2.4. Teriofauna

Ssaki na obszarze województwa zachodniopomorskiego są stosunkowo słabo poznaną gromadą kręgowców. Wynika to z szeregu powodów.

Przeprowadzona inwentaryzacja ssaków wskazała, że w obrębie gminy Świerzno bytuje kilka cennych gatunków ssaków. Poniżej omówiono:

- stwierdzone w trakcie trwania inwentaryzacji,
- gatunki o występowaniu których uzyskano informacje od wiarygodnych osób,
- w stosunku do których niezależnie informacje przekazało kilka osób,
- dane o ich występowaniu znajdują się w literaturze.

O ile w poniższym tekście będzie się wspominało opracowanie „Atlasu rozmieszczenia ssaków w Polsce”, zwany też „Atlasem”, należy przez to rozumieć publikację Pucka i Raczyńskiego (1983).

Tabela 5. Wykaz i charakterystyka gatunków ssaków stwierdzonych w gminie Świerzno.

KZ-PZ- kategoria zagrożenia na Pomorzu Szczecińskim (Zyska, 1996)

Ssaki					
Lp.	Gatunek	KZ-PZ	Cz. L.	SOch	Uwagi
1.	jeż sp	-	N	OG	Obsewowany koło Sulikowa, koło Świerzna, Stuchowa i Chomina oraz Margowa. Wg atlasu faun. występuje w rejonie Kamienia Pom. i Rewala- jest to więc obszar występowania tego ssaka.
2.	kret	-	-	czOG	Stwierdzony na obszarze całej gminy
3.	nietoperze	E,V	INT,N	OG	Nie prowadzono obserwacji nietoperzy przy użyciu detektora. Jednakże wieczorne i nocne obserwacje prowadzone w tej gminie potwierdzają bogactwo tego rzędu. Wg informacji w „Atlasie” na terenie gminy mogą występować: mroczek późny, karlik malutki i gacek brunatny (gacek wielkouch). w sąsiedniej gminie Golczewo stwierdzono: nocka rudego, nocka Natterera, gacka brunatnego, mopka, borowca wielkiego, borowca Leislera (borowiaczka) i karlika malutkiego.